

มูมแห่งพุทธศาสนา ๔ มูม

คิลปแห่งพุทธศาสนา

ประเพณีแห่งพุทธศาสนา

อุปาทานแห่งพุทธศาสนา

ความจริงแห่งพุทธศาสนา

และ

นิยายตาแจ่มและยายแจ้ง

หลวงตาปรุงเทศน์เปิดศักราชใหม่

เก็บเล็กประสมน้อย

คำนำ

หนังสือ “มมแห่งพุทธศาสนา” เล่มนี้ ข้าพเจ้า
ดำริจะแต่งมานานแล้ว แต่โอกาสกาลเวลาไม่อำนวยให้
จึงได้ล่าช้าไป มาถึงเดือนสิงหาคม พ. ศ. ๒๕๑๙ นี้เอง
ได้ถือโอกาสจับปากกาเขียนตามทัศนคติตามความ
คิดเห็นส่วนตัว และบทความอื่น ๆ เชนำลงตีพิมพ์
ไว้ก่อนแล้ว รวบรวมตีพิมพ์เผยแพร่ให้พุทธบริษัทได้
ซาบซึ้งในความเป็นอยู่ของพุทธศาสนาในสมัยปัจจุบันนี้
เจริญหรือเสื่อม ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลายพิจารณาเอา
เอง ข้าพเจ้าเพียงแต่เป็นผู้แนะนำพฤติกรรมความเป็น
อยู่ในสมัยปัจจุบันเท่านั้น เวลานี้ปัญญาชนผู้คงแก่เรียน
ทั้งหลายได้วิพากษ์วิจารณ์กันต่าง ๆ นานาว่าอีก ๓๐ ปี
๔๐ ปี พระพุทธศาสนานี้เป็นที่รักของพวกเราคงจะ
เหลือแต่ชื่อ ถึงที่คนบางคนบางพวกคาดการณไว้ ถ้า

เป็นจริงดังที่วานี้ พวกเราชาวพุทธที่พากันรักษาสถาบัน
แห่งพุทธศาสนามานับเป็นพันกว่าปีคงจะได้กินแห่ง
แคลงใจไม่มีที่สิ้นสุด

เพราะเหตุนี้ พวกเราชาวพุทธมีวิธีไหนบ้างที่จะ
กอบกู้สถาบันแห่งพุทธศาสนาอันเป็นที่รักยิ่งของพวก
เราให้มั่นคงสถาพรไปตลอดดินฟ้าสลาย.

(หลวงตาบ้านนอก)

คำปรารภ

โลกสมัยปัจจุบันนี้ ความวุ่นวายต่าง ๆ เกิดขึ้นทั่วมุมโลกเนื่องจากความโลภความโกรธความหลงเป็นมูลเหตุนำไปสู่ความพยายาทอาฆาตบาดหมางคอยแต่หาโอกาสจ้องล้างจ้องผลาญชีวิตและทรัพย์สินซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมมนุษย์เกิดความโกลาหลทุกหนแห่งไม่ว่าทางอาณาจักรและพุทธจักร เพราะมนุษย์เรามีพื้นฐานไม่เสมอกันทั้งสติปัญญาและวัตถุสิ่งภายนอก ทำให้สิทธิและเสรีภาพเกิดช่องว่างขึ้น มีหน้าชาคนบางพวกฉวยโอกาสแสวงหาความสุขคือ วัตถุภามและกิเลสภามมาบำรุงบำเรอตนมากขึ้นเท่าที่จะทำได้ จึงทำให้จิตสำนึกน้อมเอียงไปทางแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน เมื่อไม่ได้ทางตรงก็คดโกงเอาทางอ้อม เมื่อไม่ประสบความสำเร็จก็ขู่เข็ญบังคับเอา ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมก็เกิด

ทะเลาะวิวาทประหัตประหารกันจนล้มตายกันระเนระนาด ทั้งที่เราได้พบได้เห็นกันอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ ก็พากันหันหลังให้ศาสนาของตนที่นับถืออยู่ แม้จะนับถือกันก็เพียงแต่นับถือกันตามจารีตประเพณีหรือพิธีกรรมเท่านั้น ส่วนเนื้อแท้ของศาสนาพากันมองข้ามไปเสีย ซึ่งทำให้ความวุ่นวายเกิดขึ้นทุกหย่อมหญ้า ดูเหมือนว่ายิ่งนานวันยิ่งจะทวีความรุนแรงขึ้น

ความจริงไม่ว่าระบบศาสนาใดระบบลัทธิใดมีอุดมการณ์^๕ตั้งเจตจำนงสั่งสอนให้สังคมมนุษย์มีความเมตตา กรุณาปรานีต่อเพื่อนสังคมมนุษย์ด้วยกันทั้งสิ้น แต่สังคมมนุษย์สมัย^๕ขาดความสำนึกในค่านศีลธรรมและมนุษยธรรมอันดีงาม แล้วพากันหันเหไปแสวงหาความสุขทางเนื้อหนังกันมากขึ้น ซึ่งไม่มีใครเอาใจใส่ในทางสัมมาปฏิบัติ ยิ่งนานวันยิ่งห่างไกลจากคำสั่งสอนพระศาสนาของตน (สมกับคำว่า สัจธรรมตายเกลี้ยง ถกล้างผลาญ ไปเยี่ยมนรกกันก็อย่างสนุกเฮฮา) อนึ่ง

แม้พระสงฆ์องค์เจ้าคนหนุ่มมากเกิดทุนนับถือบูชาว่าเป็น
ปฐนียบุคคลมักปรากฏความไม่เรียบร้อยไม่ค่อยบริสุทธิ์
คือมีการวิ่งนอกออกในกันอยู่เสมอ กิเลสชนิดนี้ชาวบ้าน
เขาใช้กันอยู่และนำออกมาอวดกันโดยไม่ประหยัด กิเลส
ชนิดนี้พระเราไม่แพ้ชาวบ้าน บางทีอาจเสมอตัวด้วย
ซ้ำไป

เพราะฉะนั้น ถึงเวลาแล้วหรือยังในการที่จะ (ปฏิ-
รูป) ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องนั้น ยังไม่สายเกินไป
เมื่อพุทธบริษัทรักที่จะแก้ไขในขณะนี้ เมื่อกิจจะแก้ไข
ต้องร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง เช่น พุทธภาษิตว่า
ความพยายามมีที่ไหน ความสำเร็จย่อมมีที่นั้น ในการ
ที่จะวางโครงการแก้ไขนั้นมิใช่จะแก้ไขกันเพียงคนเดียว
หรือ ๒ คน แม้คนเดียวหรือ ๒ คนนั้น จะมีปัญญา
เฉลียวฉลาดสักปานใดก็ตามไม่สามารถจะแก้ไขให้ภาพ
พจน์ของพระพุทธศาสนาให้เจริญขึ้นได้ เพราะพระสงฆ์
มิใช่มีเพียง ๒๐๐-๓๐๐ องค์ จำนวนพระสงฆ์ทั่วประเทศ
คิดแล้วมีอยู่ ๒ แสนกว่าองค์ แม้พระสงฆ์ ๒๐๐-๓๐๐

องค์ก็ยังไม่สามารถดูแลทั่วถึงกันได้ ต้องแต่งตั้ง
เป็นสังคมชาวพุทธขึ้นเป็นกลุ่ม ๆ หลายร้อยกลุ่ม
หัวหน้ากลุ่มเป็นผู้มีปัญญาความสามารถและมีศีลจาร-
วัตรอันดีงามเป็นที่ไว้วางใจและนับถือของประชาชน
จึงจะสำเร็จความมุ่งมาดปรารถนาได้ ถึงเวลาแล้วหรือ
ยังที่จะต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมชาวพุทธ
ให้ดีขึ้นกว่าสภาพที่เป็นอยู่เดิม อย่างน้อยก็พอทนดูได้
ยังดีกว่าปล่อยให้จมลงไปโดยไม่มีใครเอาใจใส่ (ต้น
เถิดชาวพุทธทั้งหลาย)

ฉันเข้าเสร็จไปกินนิมนต์
ตะวันบ่ายพักผ่อนนอนหย่อนใจ
กลับมาโดนแขกคุยโหมง
ก่อนหลับไหลเจ้ากุกูทิว
งานสงฆ์มีกลุ้มคิด
ล้วนแต่มีความสุขสนกใหญ่
เมื่อว่างแขกนอนนึกจิตผ่องใส
ไม่ผูกใจให้สาสน์เจริญ.

(จากหนังสือพูดความจริง)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

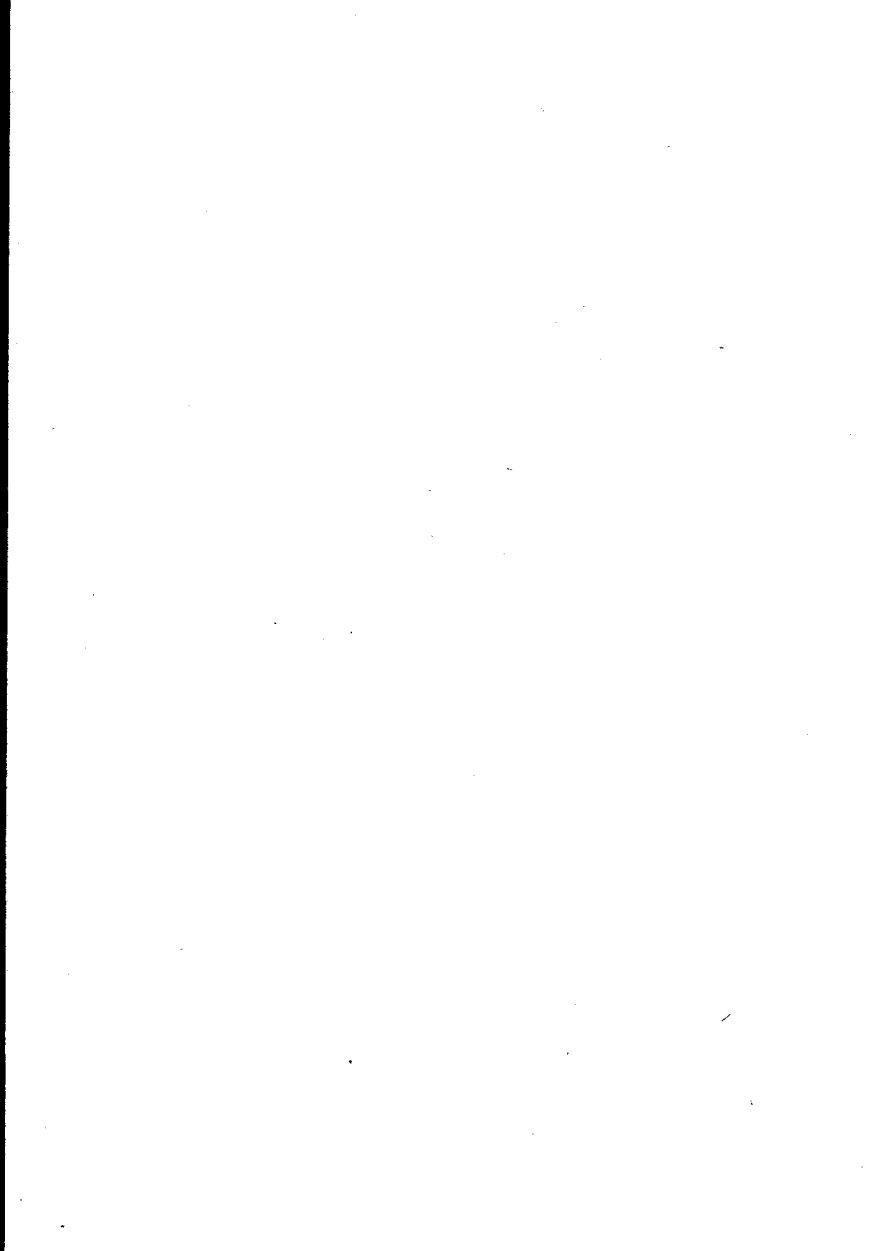
๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๙

เรียน ท่านกุสโลภิกขุ

ผมได้อ่านเรื่องของท่านแล้ว รู้สึกว่ามีสาระดี
อ่านง่าย เหมาะสำหรับอ่านเป็นเครื่องประเทืองปัญญา
ของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป ขออนุโมทนาในความ
อุตสาหะของท่านในการชวนขยายเพื่อธรรมวิद्याทาน
แก่สาธุชนทั่วไป

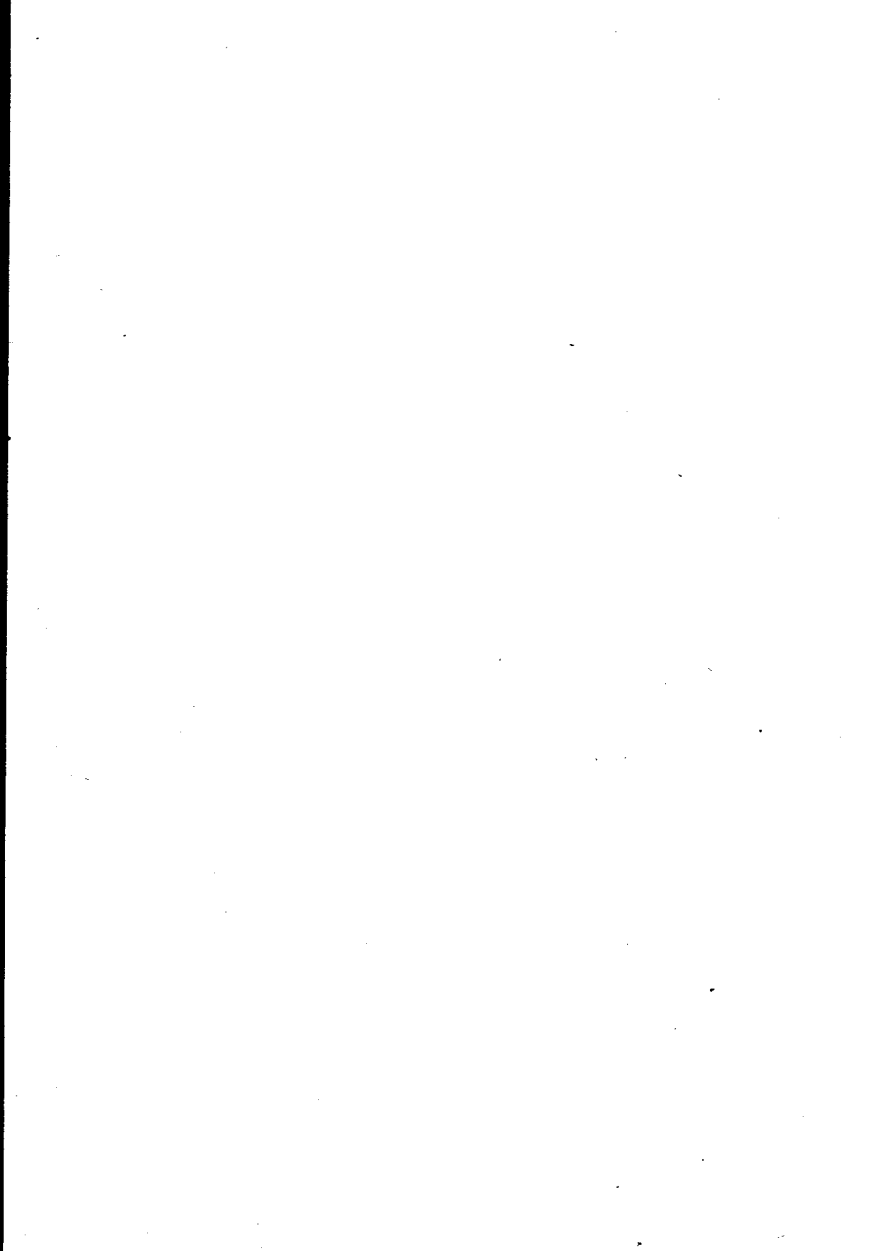
เรียนมาด้วยความเคารพ

พระมหาณรงค์ จิตฺตโสภโณ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
คำปรารภ	ก
คำอนุโมทนาของพระมหาณรงค์	ฉ
มুমแห่งศิลปพุทธศาสนา	๑
มুমแห่งประเพณีพุทธศาสนาที่ ๒	๕
ประเพณีงานบวชนาค	๓๔
เรื่องงานศพ	๓๕
มুমแห่งอุปาทานพุทธศาสนาที่ ๓	๔๗
มুমแห่งความจริงพุทธศาสนาที่ ๔	๕๕
นิยายเรื่องตาแจ่มและยายแจ้	๖๗
บทความเก็บเล็กประสมน้อย	๘๘
ถ้อยวิจารณ์	๙๐

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

มมแห่งศิลปพุทธศาสนา

คำว่าศิลปแห่งพุทธศาสนา หมายถึงวัตรวาทธรรม
โบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ สถูป และเจดีย์ เป็นที่
บรรจุพระธาตุขององค์สมเด็จพระบรมศาสดาของพวก
เรา ที่ชาวพุทธบริษัทพากันนับถือว่า เป็นปูชนียสถาน
ที่ควรแก่การเคารพบูชากราบไหว้ของพุทธบริษัททั่วไป
วัตถุสถานเหล่านี้ พุทธศาสนิกชนพากันก่อสร้างอย่าง
ประณีตพิสดาร และแถมลงรักปิดทองเหลืองอร่าม
วิจิตรตระการตาแก่ผู้มาบูชากราบไหว้ และเป็นที่สำนึก
รำลึกถึงพระคุณของพระพุทธองค์ อันเปี่ยมไปด้วย
พระมหากรุณาธิคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระปัญญาคุณ
อันทรงสถิตอยู่ในพระหฤทัยของพระองค์อยู่ทุกเวลา
วัตถุสถานเหล่านี้ก่อสร้างกันมานับเป็นพัน ๆ ปี หลาย
ชั่วอายุคน บางแห่งก็ปรักหักพังไป เพราะภฏแห่งอนิจจัง

สิ่งที่ปรักหักพังไปนั้น ถ้าไม่ใหญ่โตเกินกำลัง พุทธ-
ศาสนิกชนพากันปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมขึ้นใหม่ให้ดีกว่า
เดิมอีก วัดวาอารามบางแห่ง เดิมที่เป็นตึกไม้เก่า ๆ
ศรัทธาประชาชนร่วมแรงร่วมใจกัน ก่อสร้างเป็นตึก
ถาวรทันสมัย สร้างเป็นตึกปูน ๒ ชั้น ๓ ชั้นก็มีมาก
นับว่าเป็นการก่อสร้างทางวัตถุเจริญขึ้นกว่าสมัยก่อน
เป็นนิมิตอันดีแก่พระพุทธศาสนาอเนกประการ แต่
กำลังทางใจเสื่อมลงไปมาก

อนึ่ง ในการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานี้
ข้าพเจ้าได้ไปพบเห็นด้วยตนเอง คือ ยังมีโบสถ์อยู่
๔ แห่ง แต่ ๒ แห่งเสร็จไปนานแล้ว โบสถ์ทั้ง ๔ แห่ง
นี้ เป็นโบสถ์สร้างกันใหญ่โตมโหฬาร และแปลก
ประหลาดกว่าโบสถ์อื่นกล่าวคือ ฐานของโบสถ์แห่งหนึ่ง
สูงประมาณ ๕ เมตรครึ่ง ยาวประมาณ ๕๐ เมตรกว่า
กว้าง ๓๐ เมตร ถ้าก่อสร้างติดกันไว้หยาบ ๆ ๑๕ ล้าน
บาท อีกแห่งหนึ่ง สูงประมาณ ๔ เมตร กว้างประ-
มาณ ๒๐ เมตร ยาวประมาณ ๓๔ เมตร ด้วยการใช้

บอกกล่าวจากพระในวัด (ไม่ใช่ประมาณเอาเอง) ค่าก่อสร้างโบสถ์แห่งสุดท้าย ประมาณ ๑๒ ล้านบาท เพราะการขนส่งไม่สะดวก ค่าก่อสร้างโบสถ์ ๒ แห่ง^๕ ถ้าวางกันแล้ว คงจะหมดค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๒๗ ล้านบาท^๕ กว่าแน่ โบสถ์ดังกล่าวมานี้^๕ พื้นฐานมันสูง ต้องสร้างบันไดขึ้นไปถึงลานโบสถ์ ซึ่งเมื่อมีงานบวชนาคต้องจัดขบวนแห่กันขึ้นไป ประทักขิณรอบโบสถ์ชั้นบน ถ้าบังเอิญมีนักเลงสุราผสมโรงขึ้นไปแห่แห่นเกิดอาละวาดชกต่อยกันบนลานโบสถ์ คงจะหล่นลงมาข้างล่างแน่ ถ้าไม่ตายก็ร่างกายจะพิการไป หรือจะเลี้ยงไม่โตอีกแน่ (เพราะมีงานทำบุญแล้ว มีการเลี้ยงสุราก็เป็นประเพณี)

ตามความเห็นของข้าพเจ้า การสร้างโบสถ์^๕ ไม่ควรสร้างใหญ่โตมโหฬาร แม้ว่าจะมีความสามารถสร้างได้ก็จริง เพราะการบวชนาค^๕ บวชพร้อมกันครั้งละได้แก่ ๒ องค์เท่านั้น บวชพร้อมกัน ๓-๔ องค์ไม่ได้ ข้าพเจ้าคิดว่า การสร้างโบสถ์ใหญ่โตมโหฬาร

เช่น^{นี้} เป็นการสิ้นเปลืองปัจจัยโดยใช้เหตุ และเป็น
การไม่สมควรอย่างยิ่งตามกาลตามสมัย เพราะเศรษฐกิจ
รัดตัวเข้าทุกวัน

ฉะนั้น โบสถ์ที่ข้าพเจ้าได้เห็นมา คงมีแต่โบสถ์
ที่นำเอาเป็นตัวอย่างที่ดี ก็อาจมีแห่งเดียวในประเทศไทย
คือโบสถ์ของ พระครูภาวนาวิสุทธิ (จรัญ) วัดอัมพวัน
อ. พรหมวิหาร จ. สิงห์บุรี พระครูองค์นี้ท่านกล่าวว่า
จะสร้างโบสถ์ให้เป็นตัวอย่าง ข้าพเจ้าพิจารณาอยู่แล้ว
สมกับคำพูดของท่านจริง กล่าวคือโบสถ์ที่ท่านสร้างนั้น
เป็นการสร้างแบบประหยัดปัจจัยและเวลา แล้วทนทาน
ต่อแดดและฝน ภายในห้องโบสถ์กว้างขวาง พอจุคน
ได้ ๑๐๐ กว่าคน ท่านประทับประคางภายในโบสถ์ไว้
อย่างงตงาม คงทนถาวร เพราะไม่ถูกแดดถูกฝน ท่าน
คิดออกแบบเอาเอง หรือเอาแบบฉบับที่ไหนมาไม่ทราบ
นายกอง สรรเสริญจริง ๆ ข้าพเจ้าขออนุโมทนาสาธุ-
การไว้ ณ ที่นี้ด้วย

แต่ทางค่านิเวศเจริญขึ้นมากจนผิดหูผิดตากิจจริง

เมื่อพิจารณาด้านศีลธรรมแล้ว ได้เห็นประจักษ์กันอยู่
ทั่วไปว่า ศีลธรรมทรุดโทรมลงไปมาก เมื่อสังเกตดู
อย่างถี่ยิบแล้ว น่าใจหายใจกว่า เพราะไม่ค่อยมีใคร
เอาใจใส่ปล่อยปละละเลยตามยถากรรม พุทธบริษัท
นับถือพุทธศาสนาก็นับถือกันแต่เปลือกๆ ส่วนพระสงฆ์
องค์เจ้า มีหน้าที่รักษาสถาบันแห่งพุทธศาสนา กันนอน
เสวยสุข อยู่บนตึก ๒ ชั้น ๓ ชั้น จนลืมเอาใจใส่ความ
ทุกข์ร้อนของพุทธบริษัท เพราะลาภสักการะทับถมไว้
ไม่มีเวลาคำนึงพระธรรมอันลึกซึ้ง คือทางพ้นทุกข์
เทศนาสั่งสอนตอบแทนบุญคุณของศรัทธาญาติโยม ผู้
ที่เจือจาน อามิสสิ่งของ คือ สร้างที่อยู่ให้อย่างสวยงาม
ให้พระสงฆ์องค์เจ้า นอนอบอุ่น อยู่บนตึกตามสบาย
ฝนตกฟ้าร้องก็ไม่ต้องเดือดร้อน อาหารของเฝ้าของฉัน
ควาหวาน ก็เหลือเฟือ และเครื่องบริขาร เช่น พัดลม
ตู้เย็น จิปาตะ นับไม่ถ้วน จนในห้องนอนคับแคบไป
ได้มาด้วยบุญเก่าที่บูรพจารย์สร้างไว้^{๕๕} ๕๕

ดังนั้น ถึงเวลาแล้วหรือยัง พระสงฆ์องค์เจ้า ผู้

ปณิญาตนว่าเป็นผู้นำทางวิญญาณ ควรออกจาริกไป
 แสดงธรรมโปรดพุทธบริษัทให้มีความสามัคคี กลม-
 เกลียวรักใคร่กันอย่างฉันมิตร เหมือนพี่และน้อง
 คลานออกจากห้องเดียวกันมา อย่าได้คิดงอแงงอ-
 ผลาญซึ่งกันและกัน อยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุข เวลา
 นี้เพราะพุทธบริษัทขาดผู้นำทางวิญญาณ จึงได้พากัน
 ขาดศีลธรรม มนุษยธรรม และจริยธรรม แล้วเช่น
 ฆ่าฟันกันเหมือนผักเหมือนปลา ขาดเมตตาความกรุณา
 ปราณี มีแต่ความทารุณโหดร้าย จดคร่ำอณาจารต่าง ๆ
 เราจะได้เห็นอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เกือบไม่เว้นวัน
 แม้ในที่สุดพระเศียรของพระพุทธรูป ยังตัดเอาไปขาย
 ให้พวกมิชฌาภิวัติ เพราะความโลภ ความหลง เห็น
 แก่เงินอย่างเดียว ไม่เกรงกลัวต่อบาปกรรมอะไรเลย
 (เพราะขาดศีลธรรม)

เพราะฉะนั้น ขอวิงวอน ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ
 ต่อสถาบันแห่งพุทธศาสนา จงหันหน้าเข้าหากัน ช่วย
 กันดูแลพระศาสนาที่เป็นอยู่ในขณะนี้ให้ส่งผลสะท้อน

ในทางที่ดี ถ้ามันไว้อยู่ จะเข้าตามตำราว่า ตะวันจะ
 สายตลาดจะวาย สายบัวจะเน่า (เมื่อไอ้คอมมา) พระ-
 สงฆ์และสุนัขเท่านั้นจะอดข้าวก่อนคนอื่น ๆ

ฉะนั้นขอให้พุทธบริษัททั้งหลาย พร้อมพระสงฆ์-
 องค์เจ้าและผู้เรียกตัวเองว่า ผู้รักชาติ รักศาสนา พระ-
 มหากษัตริย์ อย่ามัวขัดแย้งกัน ซึ่งดีซึ่งเกินกัน และแตก
 ความสามัคคีกัน บ้านเมืองก็จะตกอยู่ในยุคแห่งมิกสัญญี
 จะมีคมนอนธการทั่วไปทุกแห่ง แล้วพ่อก็จะพราดจาก
 ลูก ๆ จะพราดจากแม่ เมื่อบ้านเมืองตกอยู่ในภาวะเช่นนี้
 พวกเราชาวพุทธจะโทษใครเล่า

ก่อนจะจบเรื่องนี้ ข้าพเจ้าขอคัดเอาบทความตอน
 หนึ่ง ที่นำลงพิมพ์ในนิตยสารพุทธจักร ซึ่งเป็น
 บทความที่สะท้อนบางสิ่งบางอย่างในด้านการกระ-
 ทำของคนบางคน ที่มีต่อสถาบันสงฆ์ดังนี้

ในโบสถ์วิหาร

เจดีย์

สี่อร่าม

คนใจทราม

ตามชุก

มุกตินทราย

ทรัพย์สมบัติ

อันสง่า

ค่ามากมาย

ลักไปขาย

คนที่

มีเงินตรา

มุมแห่งประเพณีพุทธศาสนาที่ ๒

คำว่า ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีนี้ มีอยู่ทุกชาติ
ทุกศาสนา ทุกมุมโลก แต่ละประเทศมีจารีตประเพณี
แตกต่างกันไปคนละอย่าง เนื่องจากสิ่งแวดล้อม ทำให้
จารีตประเพณีแตกต่างกันไป ในที่นี้จะพูดถึงจารีต
ประเพณีของประเทศไทย โดยเฉพาะจารีตประเพณี
ในประเทศเราแต่ละจังหวัด แต่ละภาคแต่ละท้องถิ่น
ยังไม่เหมือนกัน ความจริงไม่ต้องพูดถึงกฤหัสถ์ผู้ครอง-
เรือน แม้ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีคณะสงฆ์แต่ละ
ภาคแต่ละท้องถิ่น ยังไม่เหมือนกันทั้งที่พระโอวาท
ของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (อ้วน ติสฺโส) พระเถระ
ที่ สมเด็จพระปิยมหาราชทรงชมเชยว่า เป็นพระที่คม
องค์หนึ่ง

โอวาทนั้นมีอยู่ว่า ภาคอีสานถิ่นไทยดี พระดี
โยมเสีย ภาคเหนือถิ่นไทยงาม พระเสีย โยมดี ภาค

กลางดินจอมไผ่ พระกับโยมพอ ๆ กัน ท่านอธิบายว่า
 ภาคอีสานนั้น ญาติโยมคงแก่เรียน มักจะคอยจับผิด
 พระอยู่เสมอ เวลาพระเทศน์จบลง โยมก็มักจะทักท้วง
 ว่าตรงนั้นตรงนั้นไม่ตรงตามตำรา เป็นเหตุให้พระเกิด
 มานะจะเอาชนะโยมให้ได้ ตั้งหน้าตั้งตาเล่าเรียน จนสอบ
 ได้เปรียญสูง ๆ ในภาคเหนือ นั้น พวกศรัทธาทั้งหลาย
 ต่างเอาใจใส่อุปถัมภ์บำรุงพระเป็นอย่างดี ไม่บกพร่อง
 ตูเจ้าอยู่จนตามสบาย อยากฉันเย็นก็ฉันได้ (ประ-
 เเพณีเดิวนั้นไม่มีแล้ว) ตูเจ้าก็เลยไม่ค่อยมีฉันทะ ใน
 การเล่าเรียนศึกษา ส่วนภาคกลางนั้น พระมักทอดตัว
 ลงมาคลุกคลีกับชาวบ้านจนเกินพอดี โยมก็ตีตัวเสมอ
 กับพระ บางทีเข้าไปในวัด จะปรากฏเห็นพระกับโยม
 นั่งขัดสมาธิบนอาสนะเดียวกัน ชดน้ำชาคุยกับพระ
 อย่างสนุกสนานดังประหนึ่งเ็นวงเหล้า

ผู้เขียนสงสัยว่า พระสงฆ์องค์เจ้าสมัยนี้ ชอบคลุก-
 คลีกับชาวบ้าน จนเกินไปกระมัง จึงทำให้ละทิ้ง
 ความเป็นผู้นำทางวิญญาณ อันเป็นบทบาทที่พระสมัย

ก่อนเคยมีมา กลายเป็นผู้ตามชาวบ้าน ชาวบ้านจะเอา
อย่างไร ตามประสาของคนรักสนุกในโลกีย์วิสัย พระ
ท่านไม่อยากขัดใจ เพราะสนิทสนมเกินไปอย่างหนึ่ง
ญาติโยมก็เลยได้ใจ ถึงกับเอาเป็นเวทีฉลองความสนุก
สนานไป เลยกลายเป็นที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่มาก

ถัดมาจาก ฤๅสมัยนี้ โลกมันเอียง

เพราะฉะนั้น ประเพณีโบราณ สืบเนื่องติดต่อกันมา นับเป็นพันปีตลอดถึงทุกวันนี้ ตักม ชั่วก็มี ถ้าเป็นจารีตประเพณีที่ล้าสมัย เราควรพิจารณาตัดออกได้แล้ว ถ้าขึ้นรักษาไว้ จะทำให้สถาบันพระพุทธศาสนาเลอะเทอะไป ถ้าเป็นจารีตประเพณีที่ดี ควรรักษาไว้ ดังที่พุทธบริษัทมีจารีตประเพณี มีงานทำบุญกันอยู่ตลอดปี เช่น วันพระแรม ๑๔ ค่ำ หรือขึ้น ๑๕ ค่ำ พุทธบริษัทพากันไปทำบุญที่วัดใกล้เคียง นอกจากทำบุญที่วัดแล้ว ยังมีงานทำบุญอื่น ๆ อีกนับไม่ถ้วน งานสวดมนต์ฉันเพลที่บ้าน งานทำบุญอะไรต่อมิอะไรมากมาย

แต่การทำบุญ สมาทานศีล ประเพณีพุทธบริษัท
ของเรายังไม่ถูกต้องตามระเบียบประเพณีนิยมของบ้าน
ตาดายที่เคยทำกันในสมัยก่อนโน้น ดังนั้น ข้าพเจ้า
ขอแทรกจารีตประเพณีประเทศอินเดีย มาเล่าสู่กันฟัง
โดยสังเขป

ประเทศอินเดีย พุทธศาสนาหายสาบสูญไปนาน
แล้ว เพราะลัทธิศาสนาพราหมณ์กลืนเอาไป (ระว่าง
ประเทศเราก็จะถูกกลืนเอาไป) เมื่อกล่าวถึงพุทธ-
ศาสนาในอินเดียในปัจจุบัน จะลืม ดร. บิอาร์
อัมเบ็ดการ์ไม่ได้ เพราะผู้^๕ทำให้พุทธศาสนาฟื้น^๕ขึ้น
ในอินเดีย เขานำชาวพุทธเดิมปฏิญาณตนเป็นพุทธ-
มามกะ ประมาณ ๘ แสนคน เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๙๙ ก่อนหน้านั้น ชาวพุทธอินเดียประมาณ
๐.๕ เปอร์เซนต์ ของประชากรอินเดียหลังจาก
พ.ศ. ๒๔๙๙ มาพักหนึ่ง มีชาวพุทธอินเดียเพิ่มจำนวน
ขึ้น ๓ ล้านกว่าคน ซึ่งเป็นผลจากการทำของ ดร.
บิอาร์ อัมเบ็ดการ์ ภายใน ๑๐ ปี^๕เอง มีพระสงฆ์

เกิดขึ้น ๒๐๐ รูป กระจักระจายกันอยู่ ยังไม่สามารถ
 รวมกันเป็นหมเป็นปึกแผ่นมั่นคงได้ แต่จารีตประเพณี
 ของเขาคือมาก (ถ้าเราไม่ถือมานะทิฐิ) น่าจะเอาเป็น
 ตัวอย่างแก่การนับถือพุทธศาสนากล่าวคือ ตามปกติ
 ชาวพุทธ ถ้าประกอบพิธีสำคัญเช่น เนื่องในวันสำคัญ
 ทางพุทธศาสนา เขานิมนต์พระไทยจากเมือง บาโรดำ
 ไปในงานพิธีเสมอ (ผู้เขียนไม่ใช่ผู้แต่งตำรา มีโอกาส
 ไปร่วมหลายครั้ง และสังเกตเห็นการทำบางอย่างต่าง
 จากเมืองเรา ที่ดีที่เด่นที่สุดก็คือ การแสดงรักษาเป็น
 ไปในรูปที่ลึกซึ้ง คือคุติ ๆ แล้วไม่ใช่เป็นเพียงแต่ทำ
 ตามจารีตประเพณี (เช่นเมืองเรา) คือบางทีเราจะ
 ประกอบพิธีบางอย่าง หรือแสดงอาการเพียงเพื่อทาง
 สังคมเท่านั้น โดยใจจริงแล้วไม่อยากจะ (เช่นเห็น
 เรายกมือไหว้ บางทีมือไม่ถึงกันด้วยซ้ำทำกับว่าจะยก
 มือขึ้นจับอะไร) การกราบของเขาค่อย ๆ ก้มลงทำซ้ำ ๆ
 ก้มลงหน้าผากจรดพื้น มือ ๒ ข้างแบออกห่าง ๆ วาง
 ลงข้างเข่าทั้ง ๒ อาการสีหน้าสงบเหมือนถูกสะกด

หรืออยู่ในอาการหนึ่งหลับตา เวลาพระให้ศีล ว่าออก
 ปากพร้อมกัน (ไม่บุบงิบเหมือนประเทศเรา) พระสวด
 จบเทศน์จบ เขาจะกล่าวคำว่า (สาธุ พร้อม ๆ กัน
 ๓ ครั้ง) ว่าเป็นจังหวะสูงต่ำขึ้นเสียงหนักเบา ยากที่
 จะจำมาว่าได้ แต่แปลก บางคนเลียนแบบสวดของเรา
 ได้ถูกต้อง ถ้าได้ยินแต่เพียงเสียง คงจะนึกว่าพระไทย-
 สวด เขาว่าพระไทยสวดเป็นช่วง ๆ หยุตบ้อย ๆ เช่น
 นะโมอุสสะ หยุต ภาคะวะโต หยุต ไม่ซึ่งเท่าไร แหกเขา
 สวดต่อ ๆ กันไป แม้เป็นจังหวะต่ำสูงไม่ขาดเสียง คือ
 เสียงไม่หายไปเดียว เบาก็เบาจริง ๆ จนฟังวังเวง
 ลึกก็ลึกถึงหัวใจ แล้วจะเห็นศรัทธาเขาจริง ๆ เวลา
 รับพร ฟังพระสวดจะหลับตาตามเขา เขาบอกว่ารู้ตาม
 ความหมายที่พระสวด (ต่างจากเมืองเรา) ซึ่งคนฟัง
 พระสวดไม่รู้เรื่องตามความหมาย ดีไม่ดีพระที่สวดก็ไม่
 รู้ความหมายด้วยซ้ำ แถมนางแห่งยึดเคล็ดลับว่า ถ้ารู้
 ความหมายไม่คลัง เป็นเสียอย่างนั้น (อยู่ในสภาพ
 ความมกมาย) (คัดลอกมาจากนิตยสารพุทธจักร)

เพราะฉะนั้น ระบบจารีตประเพณีตั้งแต่ปู่ย่าตายาย
 ของเรากันอย่างไร บางสิ่งบางอย่าง เราก็ทำกันอยู่
 อย่างนั้น บางอย่างสมควรจะปรับปรุงแก้ไขกันเสียบ้าง
 ให้เหมาะสมกับกาลสมัย มีฉะนั้นแล้ว เราจะเป็นไดโน-
 เสอ เท่าพันปี คือ ประเพณีเมื่อพันปีทำกันอย่างไร
 ถึงสมัยปัจจุบันนี้ เราก็ทำอยู่อย่างนั้น พระสงฆ์องค์เจ้า
 ควรจะปรับปรุงประเพณีเก่า ๆ บางสิ่งบางอย่างเสียใหม่
 ก็ไม่กลัวพูด ไม่กล้าทำ กลัวขัดศรัทธาญาติโยม แม้จะ
 ปรับปรุงแก้ไข ก็ศรัทธาญาติโยมเขาไม่ค่อยเอาใจใส่ต่อ
 คำตักเตือน ดังที่สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน
 ติสโส) ได้กล่าวไว้ พระท่านก็ไม่อยากขัดศรัทธา
 เพราะสนิทสนมกันเกินไป อย่างหนึ่ง ญาติโยมเขา
 เลยเห็นใจ พระก็ปล่อยเลยไปตามเลยมันก็กลายเป็น
 ประเพณี เท่าพันปี เพราะไม่ว่าสิ่งใด ต้องแก้ไข
 เปลี่ยนแปลงตามกาลตามเวลาให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิด
 ขึ้น ถ้าหากไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ทันตาม
 สถานการณ์ได้ ศาสนาก็ไม่อาจเผชิญต่อการท้าทายสิ่งที่

เกิดขึ้นใหม่ ๆ ก็อาจถึงกาลเวลาบ้ายเบี่ยงสู่จุดเสื่อมการ
สลายตัวในความเชื่อถือทั่ว ๆ ไป เนื่องจากศาสนาไม่
อาจให้เหตุผลและความเป็นจริงที่เพียงพอต่อการท้าทาย
ซึ่งมาในรูปแบบใหม่ ๆ ได้ เพราะความล้มเหลว จะรักษา
สวามิภักดิ์ ประชาชนผู้ได้พบกระแสแห่งความคิด และ
อุดมคติใหม่ ๆ คือการขาดศรัทธาต่อศาสนาที่เคยนับถือ
แม้ว่าเขาเหล่านั้นหันกลับต่อความไม่แน่นอน ในความ
คิดใหม่ ๆ ถ้าหากศาสนาไม่สนับสนุนพลังต่าง ๆ ใน
การปฏิบัติงานด้านกิจศาสนา และไม่สัมพันธ์กับอำนาจ
เหล่านั้น พระศาสนาก็อาจจะปรินิพพาน ตามองค์
สมเด็จพระบรมศาสดาในอนาคตอันใกล้

เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าจะต้องแก้ไขปรับปรุงกัน
มีหลักใหญ่ ๓ หลักคือ งานทำบุญวันพระหรือที่วัดบ้าน
งานบวชนาคและงานศพ นอกจากนั้นงานทำบุญอื่น ๆ ยัง
มีอยู่มาก ไม่น่ามากล่าวในที่นี้ เพราะรู้หลักใหญ่ ๆ ก็พอ
แล้วก่อนอื่นจะอธิบายประเพณี งานทำบุญวันพระ ทาง
ภาคเหนือ คือ จังหวัดแม่ฮ่องสอนมาแล้วให้ฟัง เรื่อง

รับศีล ฟังเทศน์ รับพร ต่างกันอย่างไร

เราอยู่ในประเทศเดียวกัน ควรจะได้ทราบไว้บ้าง
ความจริงจารีตประเพณี ทางภาคกลางนี้ เป็นอันว่า
หละหลวมเกินไป คือตกหล่นไปมาก สมทานศีล
รับพร ก็ไม่ถูกต้องตามศาสนพิธี เป็นอันว่าทำบุญแล้วไม่
ได้บุญมาก แต่จะได้บุญก็ได้น้อย ไม่สมกับเจตนารมณ์
ของศรัทธาที่ตั้งปณิธานไว้ คือทำบุญเท่าตัวโพธิ์ได้เท่า
กับเมล็ดโพธิ์อย่างนั้นเป็นต้น

ฟังเทศน์ รับพร การทำบุญ มันต่างอย่างไร ?

ทั้งนั้น จะได้อีกเอาประเพณีทำบุญวันพระ จังหวัด
แม่ฮ่องสอนมาเล่ากันฟังโดยย่อ ก่อนถึงวันพระคือวัน
โกน พุทธศาสนิกชนตระเตรียมหาช่อดอกไม้รูปเทียน
และอาหารคาวหวาน หรือผลไม้ เพื่อจะได้เอาไปทำ
บุญ ถวายทานรักษาศีล ฟังเทศน์ ฟังธรรม พอถึง
วันพระตอนเช้าพากันมุ่งหน้าไปวัด มีได้นัดหมายกันไว้
ซึ่งไปกันตามประเพณี

สำหรับทางวัดเมื่อได้เวลารุ่งอรุณแล้ว พระภิกษุ

สามเณรออกบิณฑบาต เมื่อกลับจากบิณฑบาตมาถึงวัด
แล้วเตรียมฉันอาหารกันเลย พอฉันเสร็จ พอศีศรัทธา
ญาติโยมพากันทยอยมาถึงวัด มีผู้เฒ่าผู้แก่บางคนมี
ความประสงค์จะสมทานศีล ๘ แล้วนอนค้างคืนที่วัด
เอาเสื้อมุ้งหมอนม้วนแล้วเอาเชือกผูกมัดสพายมาพร้อม
ถ้วยไทยทานขันดอกไม้ บางคนมีลูกมีหลานก็เอาเสื้อ
มุ้งหมอนมาส่งภายหลัง ส่วนตัวเอามาแต่ไทยทานและ
ดอกไม้รูปเทียนเท่านั้น ศรัทธาญาติโยมพอมมาถึงวัดกัน
หมดแล้วก็ตีระฆัง ไปนิมนต์เจ้าอาวาสขึ้นธรรมาสัน
เพื่อจะได้รับศีลรับพร ฟังเทศน์ฟังธรรม ฉลองศรัทธา
หมู่ประชาชน ในขณะนั้นมีผู้นำเป็นมรรคทายกคนหนึ่ง
ลุกประกาศว่า

“อ้อข้า วััน^๕นี้เป็นวััน^๕บักษชน ๑๕ ค่ำ พวกเรา
ชาวพุทธทั้งหลายได้มาชุมนุมกันบนวัดนี้ จงตั้งใจ
พร้อมกัน รับพระรัตนตรัย สรรณคมน์ พร้อมด้วย
เบญจศีล และฟังธรรมเพื่อจะได้หลุดพ้นการเวียนเกิด
เวียนตายในสังสารวัฏ และเป็นปัจจัยให้บรรลุพระ-

นิพพานพร้อมกัน เทอญ "

ต่อจากนั้น อารามาศีลพร้อมกัน ตัวใครตัวมัน
อะหัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ
ติสสะระณณะ สะหะ ปญฺจะ สีลานิ ยาจามิ

ทุกิยัมปี—ตะติยัมปี ๖ ล ๖ และว่าพร้อมกัน ทั้ง
อุบาสกอุบาสิกา

ต่อจากนั้น อาจารย์ก็บอกว่า
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุท-
ธัสสะ (ว่า ๓ ครั้ง) ศรัทธาญาติโยมเขาก็อ่านตาม ๓ ครั้ง

อาจารย์ก็บอกว่า ยะมะหัง วะทามิ ตัง วะเทหิ
ศรัทธาญาติโยมว่า อามะ ภันเต พร้อมกัน

ต่อจากนั้น อาจารย์ก็บอกว่า
พุทฺธัง สะระณัง คัจฉามิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุกิยัมปี ตะติยัมปี ๖ ล ๖

ศรัทธาญาติโยมว่าตามพร้อมกัน

ต่อจากนั้น อาจารย์ก็บอกว่า

ติสระณะกะมะนัง นิฏฐิตัง

ศรัทธาญาติโยมรับว่า อามะ ภาันเต พร้อมกัน

ต่อจากนั้น^๕ อาจารย์ให้ศีล ๕ ตามธรรมเนียม คือ
 ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
 อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
 กาเมสุมิจฉาจารา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
 มสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
 สฺราเมระยะมฺหะชะปะมาทฺฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง
 สะมาทิยามิ

(ทั้งชายและหญิงสมาทานพร้อมกัน)

สรูปศีล อิมานิ ปญฺจะ สิกขาปะทานิ สีเลนะ
 สุคะติง ยันติ สีเลนะ โภกะสัมปะทา สีเลนะ นิพพุติง
 ยันติ ตัสมา สีลัง วิโสระเย

(สาธุ) พร้อมกันเสียงระงมไปทั่ว

ต่อจากนั้น มรรคทายกก็อาราธนาพระอาจารย์เทศน์
 พรหมมา จ โลกา ฯลฯ พระอาจารย์ก็ตั้ง นโม ตสฺส
 ๓ ครั้ง จบแล้วก็เริ่มเทศน์ เมื่อเวลาพระเทศน์ไม่มี

การคุยกันนั่งฟังพระเทศน์กันเงียบ บางครั้งก็มีเสียงเด็ก
ร้องไห้เพราะเป็นนิสัยของเด็ก ถ้าอยากชนไม่ได้ชนก็
ร้องไห้เท่านั้น ห้ามยากนอกจากปลอบให้หยุดร้องไห้
เท่านั้น เมื่อเทศน์จบลงเช่นว่า เอวี่ ก็มีประการฉะนี้
(สาธุพร้อมกัน เสียงกระหึ่มไปทั่ววัด)

มรรคทายกก็ประกาศว่า กรวดน้ำกันเจ้าข้า พระ
ก็สวด ยถา สัพพี อุบาสกอุบาสิกากรวดน้ำกันเอาเอง
ทางหนึ่ง เมื่อจบกรวดแล้ว ขอขมาโทษอีก พระก็สวด
สัพพีทิโยให้อีก จบ (สาธุ) พร้อมกันอีก (ระงม)
ไปทั่ววัด ต่อจากนั้น ต่างคนกลับบ้านของตน อุบาสก
อุบาสิกาผู้ปรารถนาจะสมาทานศีล ๘ มาชุมนุมกัน
อาราธนาขอรับศีล ๘ ตามความประสงค์ของอุบาสก
อุบาสิกา เมื่อให้ศีล ๘ จบลงแล้ว บางคนก็ไปนั่ง
กรรมฐาน คือ ฟองหนอ ยุบหนอ บางคนก็ไปนั่ง
กรรมฐานพุทโธบ้าง บางคนก็ไปนั่งนับประจำ-คือนับ
ประจำนี้ ๑๐๘ ลูก ที่แรกบริกรรมว่า อนิจจัง ชันธ ๕
ไม่เที่ยง ๓ รอบ ทุกขัง ชันธ ๕ เป็นทุกข์ ๓ รอบ

อนัตตา ชั้นที่ ๕ ไม่ใช่เราไม่ใช่เขา ๓ รอบ เมื่อนั่ง
กรรมฐานเสร็จแล้ว อุปาสิกาก็ลงไปอยู่ที่ศาลา ส่วน
อุบาสกอยู่บนวัดก็ม้วนเสื่อของตนที่ลูกหลานม่าวางไว้
หรือที่ตนม่าวางไว้

สำหรับหน้าที่เจ้าอาวาส ให้เด็กและสามเณรชง
น้ำชาเอาไปวางไว้ที่เห็นว่าสมควร และจัดเอาของ
หวานใส่จานไปวางใกล้กาน้ำชา สำหรับอุบาสิกาก็ให้
เด็กวัดเอาลงไปส่งที่ศาลา เมื่ออุบาสกนั่งกรรมฐานกัน
เสร็จแล้วมาล้อมวงกันดื่ม น้ำชาและขนมที่เจ้าอาวาสมา
บริจาคให้ เมื่อดื่ม น้ำชาเสร็จแล้ว เชิญผู้อ่านหนังสือ
โบราณเก่ง อ่านให้ฟัง เช่นหนังสือชาดกบ้าง หนังสือ
เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ฟังกันอยู่นั้นฉันเพล เมื่อถึง
๕ โมงแล้วที่ระฆังบอกสัญญาณฉันเพล พระก็เตรียม
ฉันเพล อุบาสกอุบาสิกาก็เตรียมกินอาหารกันเป็นหมู่
พรรคไหนก็พรรคนั้น เมื่อกินอาหารเสร็จแล้วดื่ม น้ำชา
พอสมควรแล้วนั่งพักผ่อนตามอัชฌาสัย บ้างก็นั่งกรรม-
ฐาน บ้างก็นั่งฟังธรรม ตลอดถึงตอนเย็น แล้วเลิก

กันไปอาบน้ำชำระร่างกาย อารานาศีล ๘ อีกคำรบ
หนึ่ง พระกัฬาศีล ๘ อีก เสร็จแล้วบางคนก็ลากลับบ้าน
บางคนก็นอนที่วัด ผู้ที่นอนที่วัดก็นั่งกรรมฐานกันบ้าง
ฟังธรรมกันบ้างตามโอกาสอำนวยให้ เมื่อถึงรุ่งอรุณ
แล้ว อารานาศีล ๕ แล้วลากลับบ้าน เป็นอันเสร็จ
พิธีทำบุญวันพระของชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยสังเขป

สำหรับชนบทธรรมนิยมจารีตประเพณีทางภาคกลาง
เท่าที่ได้เคยพบเห็นมาหลายจังหวัดคล้าย ๆ กัน ไม่
แตกต่างกันเท่าไรนัก ข้อสำคัญก็คือ การทำบุญถวาย
ไทยทาน ทำกันอยู่มิได้ขาดตกบกพร่อง แต่ทำกันด้วย
ประเพณีเท่านั้น ยังขาดสติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองให้
รอบคอบ การทำบุญรับศีลยังไม่ถูกต้องตามศาสนพิธี
ที่ทางคณะสงฆ์เขาทำไว้ จึงกลายเป็นการทำบุญสุกเอา
เผากินให้พ้นมือไปครั้งหนึ่ง ๆ เท่านั้น การทำพิธีกรรม
ต่าง ๆ ก็มักจะกลายเป็นพิธีกรรมลัทธิพราหมณ์เสียเกือบ
หมด โดยยึดถือลัทธิพราหมณ์มาแทรกเข้า อนุชนคน
รุ่นหลังถือว่าเป็นศาสนาพุทธโดยไม่รู้สึกรู้สักตัว

ดังนั้น อาตมาจึงคัดลอกเอาเนื้อความในศาสนพิธี
เล่มที่ ๑ มาเฉลยให้พุทธบริษัททราบ เพราะคนส่วน
มากไม่ได้เล่าเรียนศึกษาตามศาสนพิธีกัน เพราะเวลานี้
พุทธบริษัททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์พากันทอดทิ้งปล่อย-
ปละละเลยหย่อนยานลงไป จนเนื้อแท้พระสังฆกรรม
เกือบสูญหายไปอยู่แล้ว ถ้าพุทธบริษัทบรรพชิตและ
คฤหัสถ์นอนหลับทับสิทธิ์ ปล่อยปละละเลยต่อหน้าที่
ไม่รับแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ พระสังฆกรรมอันล้ำ-
เลิศของพระบรมศาสดาที่แสวงหามาด้วยความยาก
ลำบาก เกือบเอาชีวิตไปทิ้งไว้ในป่าจะอันตรายหาย
สาบสูญไปในอนาคตอันใกล้นี้ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้า
จึงคัดลอกออกมาจากศาสนพิธีเล่ม ๑ ตามหลักสูตร
นักธรรมตรี และธรรมศึกษาตรี ขององค์การศึกษา
พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๑๕ มาเสนอผู้ต้องการศึกษา
โดยสังเขป

คำอาราธนาเบญจศีล และสมาทานศีล ตามคำที่
พระอาจารย์ให้ ทั้งคำบาลีและคำแปล มีดังนี้

คำอาราธนาเบญจศีล (ผู้ปฏิบัติว่า)

อหิ ภนฺเต วิสุํ วิสุํ รกฺขณฺตถาย ทิสฺรณฺเน สห ปญฺจ
ศีลานิ ยาจามิ

ทุกฺขมฺปิ อหิ ภนฺเต วิสุํ วิสุํ รกฺขณฺตถาย ทิสฺรณฺเน สห
ปญฺจ ศีลานิ ยาจามิ

ตฺถิมฺปิ อหิ ภนฺเต วิสุํ วิสุํ รกฺขณฺตถาย ทิสฺรณฺเน สห
ปญฺจ ศีลานิ ยาจามิ

ว่าเหมือนกันทั้งชายและหญิง ถ้าสมาทานพร้อมกัน
หลายคน ให้เปลี่ยนคำว่า

อหิ เป็น มยํ, ยาจามิ เป็น ยาจาม

คำสมาทานเบญจศีล พร้อมด้วยคำแปล
(พระอาจารย์เป็นผู้บอก ผู้ปฏิบัติว่าตาม)

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ว่าพร้อมกัน ๓ ครั้ง ไม่นิยมแปลเป็นภาษาไทย

ข้าพเจ้าขอน้อมถวายแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา-
สัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ว่าพร้อมกัน ๓ ครั้ง ทั้งชายและหญิง
พระอาจารย์บอกว่า ยมห์ วทามิ ตัม วเทหิ

(ผู้ปฏิบัติภาวนาว่า อาม ภนฺเต)

(พระอาจารย์บอก ผู้ปฏิบัติภาวนาว่าตาม-ต่อ)

พุทฺธํ สรณํ กัจจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระพุทฺธเจ้า เป็นสรณะที่ระลึกนับถือ

ธมฺมํ สรณํ กัจจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระธรรม เป็นสรณะที่ระลึกนับถือ

สงฺฆํ สรณํ กัจจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์ เป็นสรณะที่ระลึกนับถือ

(ไม่นิยมแปล)

พุทฺธํ สรณํ กัจจามิ

ธมฺมํ สรณํ กัจจามิ

สงฺฆํ สรณํ กัจจามิ

} ไม่นิยมแปล

ตติยมปี่ พุทฺธํ สรณํ กัจฉามิ	} ไม่นิยมแปล
ตติยมปี่ ธมฺมํ สรณํ กัจฉามิ	
ตติยมปี่ สงฺฆํ สรณํ กัจฉามิ	

พระอาจารย์บอกว่า ติสรณกมนํ นิฏฺฐิตํ ผู้รับ
 ปฏิญาณรับว่า (อาม ภนฺเต)

พระอาจารย์บอกต่อ ผู้ปฏิญาณว่าพร้อมกัน

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาธิยามิ
 ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากผลาญชีวิตสัตว์
๒. อทินฺนาทนา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาธิยามิ
 ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากถือเอาของที่เขา
 ไม่ได้ให้
๓. กาเมสุมิจฺฉาจารา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาธิยามิ
 ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากประพฤติดิฉ
 ในกาม
๔. มุสาวาทา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาธิยามิ
 ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากพูดเท็จ

๕. สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณิ สิกฺขาปทํ
สมาทียามิ

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากคัมภีร์มา คือ
สุราและเมรัย อันเป็นฐานแห่งความประมาท
(ไม่นิยมแปลเป็นภาษาไทย) แต่รู้ไว้เป็นการดี
อิมานิ ปญฺจ สิกฺขาปทานิ สมาทียามิ

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท ๕ เหล่านี้

(พระอาจารย์บอกบทนี้จบเดียว ผู้ปฏิบัติฉังว่าซ้ำ
๓ จบ)

สุดท้ายพระอาจารย์บอกอานิสงส์คือต่อไปว่า
สีเลน สุขติ ยนฺติ สีเลน โภคสมฺปทา
สีเลน นิพฺพุติ ยนฺติ ตสฺมา สิลํ วิโสธเย
(ผู้ปฏิบัติไม่ต้องว่าตาม)

เมื่อพระอาจารย์บอกอานิสงส์คือจบแล้ว ผู้ปฏิบัติ
ฟังกราบอีก (๓) ครั้ง ถ้ามีเครื่องไทยธรรมถวายพระ-
สงฆ์พื้งนำประเคนในลำดับนี้ เสร็จแล้วนั่งกราบตรง
หน้าพระสงฆ์ เตรียมน้ำกรวดเมื่อพระสงฆ์อนุโมทนา

พระสงฆ์อนุโมทนาบท คือ ยถา...สพฺพัตติโย แล้ว
 แท้กรณี แล้ว ภวตุ สพฺพมฺกุคลํ จบแล้ว ฟังคุณเข้า
 กราบพระสงฆ์ (๓) ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี ทำบุญ
 วันพระ ทำบุญต่าง ๆ แล้วแต่ความประสงค์ของ
 เจ้าภาพ...

ในการทำบุญวันพระ หรือการรับศีลที่ไต่กล่าวมา
 ในศาสนพิธีและพุทธบริษัททำกันอยู่ในสมัยปัจจุบันนี้
 มันผิดกันอยู่มีใช้น้อย เช่นในสมัยปัจจุบัน ตั้งแต่
 มรรคทายกกกล่าวนำว่า ตั้งใจพร้อมกันรับพระรัตนตรัย
 เจ้าข้า มีมรรคทายกคนเดียวกล่าวนำอยู่ ไม่มีประชาชน
 คนใดกล่าวตามเลย มีก็-๒-คนเท่านั้น เมื่อกล่าวนำ
 พระรัตนตรัยแล้ว มรรคทายกกล่าวนำ อมิณา สกกาเรน
 พุทฺธํ ปุเชมิ, อมิณา สกกาเรน ธมฺมํ ปุเชมิ, อมิณา
 สกกาเรน สงฺฆํ ปุเชมิ ตลอดถึง สุราเมระยะ ฯ ไม่มี
 ศรัทธาคนไหนว่าตาม มีแต่มรรคทายกเท่านั้นเป็นผู้นำ
 ว่า บางแห่งซ้ำร้ายกว่านี้อีก คือเมื่อมรรคทายก
 อาราธนาศีลเสร็จแล้ว มรรคทายกก็นั่งเงียบ ไม่มีเสียง

พระต้องอนฺมานเอา นี่เป็นข้อบกพร่องของญาติโยม
หรือพระ พุทธบริษัทพิจารณาเอาเองเถิด

อนึ่ง สมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบันตำรัสตอน
หนึ่งว่า ถ้าศรัทธารับศีลเจียบ ๆ อีกไม่นาน พระก็
ต้องให้ศีลเจียบ ๆ เมื่อเป็นดังนี้ พุทธศาสนาเราคงไป
ไม่รอดแน่ เพราะฉะนั้น การรับศีลรับพรต้องเปล่ง
วาจาพร้อมกัน (สาธุ) อนฺโมทนาพร้อมกันจึงจะถูก
ตามทำนองคลองธรรม ความจริงเป็นข้อบกพร่อง
ของใคร ควรจะเป็นข้อบกพร่องของพระสงฆ์องค์เจ้า
เพราะพระสงฆ์องค์เจ้ามีหน้าที่สั่งสอนชักเตือนในทาง
ที่ดีที่ชอบ ถ้าศรัทธาญาติโยมเขาไม่เข้าใจในด้านศีล-
ธรรม พระสงฆ์มีหน้าที่กล่าวสั่งสอนในทางที่ถูก ถ้า
พระสงฆ์มัวเกรงกลัวว่าจะขัดใจศรัทธาญาติโยมไม่กล้า
ชักเตือน พระพุทธศาสนาคงจะเป็นอัมพาตไป เวลานี้
คนส่วนมากกลัว (คอม) จะมาทำลายพระพุทธศาสนา
ข้าพเจ้าเห็นว่า ไม่ต้องกลัวหรอก รัฐบาลป้องกันไว้ดี
แล้ว ความจริงน่ากลัวพวกเรานั่นเองต่างหากจะทำลาย

ก่อนด้วยซ้ำ ถ้าไม่รีบปรับปรุงแก้ไขทันกาลเวลา

เรื่องจารีตประเพณีรับศีลถวายสังฆทานต่าง ๆ ต้อง
เปล่งวาจาพร้อมกัน คือเมื่อพระสงฆ์บอกศีล ศรัทธา
ญาติโยมต้องว่าตาม ที่ท่านบอก จะได้ชื่อว่าผู้รับศีล
หรือผู้ศีล ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการบวชนาคต้องมี
บริวาร (๘) อย่างครบถ้วน ฝ่ายคณะสงฆ์ต้องมี
อุปัชฌาย์ คู่สวดและพระอันคับ เมื่อนาคอุ้มบาตรเข้า
ไปหาอุปัชฌาย์เรียบร้อยแล้ว ต้องกราบลงด้วยเบญ
จางคประชีฐ ๓ ครั้ง อุปัชฌาย์อบรมเล็กน้อยแล้ว
เปล่งวาจาตามภาษาบาลีว่า

อยนฺเต ปตฺโต นาคตอวฺว่า อาม ภนฺเต

อยํ สงฺฆาญฺจิ „ อาม ภนฺเต

อยํ อุตฺตราสฺสโก „ อาม ภนฺเต

อยํ อนฺตราวาสโก „ อาม ภนฺเต

นาคก็เดินไปยืนอยู่ที่ข้างโบสถ์

ต่อจากนั้น กรรมวาจาสมมติเพื่อสอบถามอันตรายิก-

ธรรม ดังนี้

พระอาจารย์สวดถาม ๕ ข้อ อุปสัมปทาเปกซ์ตอบ
 นตฺถิ ภนฺเต ๕ ข้อ พระอาจารย์สวดถาม ๘ ข้อ อุป-
 สัมปทาเปกซ์ตอบ อาม ภนฺเต ๘ ข้อ ผู้บวชคือนาค
 ต้องเปล่งวาจาออกปากว่า นตฺถิ ภนฺเต ๕ ข้อ อาม
 ภนฺเต ๘ ข้อ ดังที่กล่าวมาจึงจะบวชเป็นพระได้ ถ้าไม่
 เปล่งวาจาออกปาก อาจารย์ถามยืนอยู่เงียบๆ ไม่สามารถ
 บวชเป็นพระได้ เพราะฉะนั้น ศรัทธาญาติโยมผู้ที่มา
 ทำบุญวันพระ มาถวายของคาวหวาน แล้วรับศีลรับพร
 กันเงียบ ๆ เช่นนี้ จะว่าผู้รับศีลได้หรือไม่ นี่ก็นาคที่อยู่
 ธรรมชาติผู้รับศีล รับไตรสรณคมน์นั้น ต้องเปล่งวาจา
 รับจึงจะได้ชื่อว่าผู้รับศีลรับธรรม มิฉะนั้นแล้ว ศีล-
 ธรรมก็ไม่คุ้มครองผู้นั้นได้ เมื่อคนเราไม่มีศีลธรรม
 ประจำใจแล้ว คนเราก็กลายเป็นยักษ์เป็นมารไป บ้าน
 เมืองก็ระส่ำระสาย ชำกัณล์มตายกันเกือบไม่เว้นวัน
 สมัยก่อนเคยมีบ้างหรือเปล่านักเรียนต่อนักเรียนทะเลาะ
 วิวาทกัน เหาะเบิดขว้างปาใส่กันล้มตายระเนระนาด
 แม้พระสงฆ์องค์เจ้าเป็นผู้ที่คนหมู่มากราบ

ไหว้ ยกย่องว่าเป็นผู้ทรงศีลทรงธรรม ยังไม่วายเป็น
 ขาวไม้ดีไม่งาม ได้อ่านพบในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ
 จนทำให้สถาบันแห่งพระพุทธศาสนาที่ปวงชนนับถือ
 ถูกตำหนิหนานาหูขึ้นทุกวัน

มวลหมู่สาธุชนหวังพันทุกข์
 มุ่งสู่วัดสถานหมดจดสดใส
 มีรูปเทียนควหาวนพากันไป
 ชำระจิตหมดจดด้วยธรรม.

จบเรื่องทำบุญวันพระ

ประเพณีงานบวชนาค

ต่อไปนี้จะกล่าวถึงประเพณีงานบวชนาคต่อไป งานบวชนาคนี้เป็นงานใหญ่ของพุทธบริษัทงานหนึ่ง ไม่แพ้งานทำบุญอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว งานบวชนาคนี้มีใช้ทุกเดือนมีเฉพาะตั้งแต่เดือน ๔ เป็นต้นไป ตลอดถึงเดือน ๘ หน้าเข้าพรรษา เป็นประเพณีนิยมกันสืบ ๆ ต่อกันมาถึงสมัยปัจจุบันนี้ ประเพณีบวชกันทั่วประเทศ นิยมบวชกันปีละมาก ๆ สิกกันก็ปีละมาก ๆ เกือบหมดทุกวัดได้ เมื่อคิดเฉลี่ยแล้ว ๑๐๐ องค์ คงจะค้างอยู่ที่ ๒ องค์ หรือ ๓ องค์เท่านั้น อีกไม่นานเมื่อออกพรรษาแล้ว คงจะค้างหลวงตาหลวงปู่เฝ้าวัดอยู่เท่านั้น ส่วนพระหนุ่มพากันลาสิกขาไปหมด สมดังชาวชนบทว่า (พระสมัยนี้เหมือนกับมันเทศ ถ้าได้ ๓ เดือนไม่ขุดมันก็เน่า พระก็ถ้าได้ ๓ เดือน หรือออกพรรษาแล้วไม่สึกก็เน่า เขาว่าอย่างนั้น ข้อเท็จจริงมีประ-

การไต่พิจารณาเอาเถิด (บางที่บวชเข้ามาอยู่ในพระ-
พุทธศาสนาแล้ว ไม่ศึกษาเล่าเรียนอะไร เขาจะว่า
อย่างนั้นกระมัง) สมัยนี้มีการบวชเพิ่มเข้าอีกหลาย
ประเภท สมัยก่อนมี ๓ ประเภท คือบวชหนีสังสาร
บวชผลาญข้าวสุก บวชสนุกตามเพื่อน แต่เดี๋ยวนี้บวช
สะตะเคราะห์ บวชแก้บน บวชรักษาศีล บวชเลี้ยง
ชีพเยอะเยอะสมัยนี้

เมื่อมีงานบวชนาค ผู้เป็นเจ้าภาพใช้จ่ายกันอย่าง
ฟุ่มเฟือย สُرุษีสُر่ายสิ้นเปลืองเงินทองกันมาก มีการ
เลี้ยงข้าวปลาอาหาร ตลอดถึงสุราเมรัย จนเมามาย
ทะเลาะวิวาทกัน ฆ่ากันตายในงานบวช งานบวชกลายเป็น
งานศพไปก็มี มักได้เห็นในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่
บ่อย ๆ งานบวชนาคันบวชกันแต่ละครั้งสิ้นเปลืองเงิน
มิใช่น้อย เพราะฉะนั้น การทำบุญบวชลูกบวชหลาน
ต้องคำนึงถึงฐานะของตนจึงค่อยลงมือทำลงไป ธรรมดา
ไม่ว่าจะทำบุญทำทานอะไร มิใช่ว่าทำมาก ๆ จะได้
บุญมาก ๆ (ทั้งที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า เจตนาห้

ภิกขเว กัมมัม วทามิ) เราตลาคตกกล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม
 คำว่า เจตนา^๕ มีอยู่ (๓) อย่าง ปุพฺพเจตนา, มุจฺจน-
 เจตนา, ปราปรเจตนา หมายความว่าเมื่อเราคิดจะทำบุญ
 นั้นเป็น ปุพฺพเจตนา เมื่อกำลังทำอยู่นั้นเป็น มุจฺจนเจตนา
 เมื่อเวลาทำเสร็จแล้วเรียกว่า ปราปรเจตนา ทั้ง ๓ นี้
 ปราปรเจตนา รักษายากที่สุด สมมติว่าเราทำบุญบวชลูก
 เราแล้ว ต่อมาภายหลัง ความวิปฺปฏิสารเกิดขึ้น เช่นเมื่อ
 เวลาทำบุญอยู่นั้น บัณฑิตเงินทองขาดมือไป ไม่พอใช้จ่าย
 จำเป็นต้องไปกู้ยืมเขามา หรือเอาที่ไร่นาไปจำนอง
 จำนำไว้ภายหลังถอนเอาคืนไม่ได้ เพราะดอกเบี้ยกินหมด
 เจ้าของเงินยืมเอาไปเป็นของตนเสีย ฉะนั้น เมื่อทำบุญ
 ทำทานอะไร ต้องคำนึงทรัพย์สินของตนที่มีอยู่จะพอ
 ใช้จ่ายไหม ทรัพย์สินของตนมีเท่าไร คิดดูให้ถี่ถ้วน
 เสียก่อน เมื่อทำลงไปแล้ว เกิดความเดือดร้อนขึ้น
 ภายหลังเป็นการไม่ดี คือทำพอประมาณตามกำลังปัจจัย
 ที่มีอยู่ มีเท่าไร ทำไปเท่านั้น อย่าอยากได้ยศสรรเสริญ
 คำเยินยอ คำพั่งเพยว่า ทำบุญเอาหน้า ทำบุญแบบนี้

ทำเท่าต้นโพธิ์ได้บุญเท่าเมล็ดโพธิ์เท่านั้น เมื่อเราทำ
 บุญเสร็จแล้ว เรายกขาเจตนาทั้ง ๓ ไว้มั่นคงถาวรอยู่
 ตลอดจนถึงวันสุดท้าย คำว่ามนุษยสมบัติ สวรรค์
 สมบัตินั้น ไม่ต้องอ้อนวอนขอก็ได้ไม่ขอก็ได้ เราทำ
 บุญทำทานอะไรก็ตามที่ต้องตั้งปณิธานว่า นิพพาน
 ปัจจุบัน โหตุ เท่านั้นก็พอ มนุษยสมบัติ สวรรค์สมบัติ
 มันติดตามมาภายหลัง ไม่ต้องตั้งความปรารถนาก็ได้
 อุปมาเราอยู่กรุงเทพฯ จะไปอยู่เชียงใหม่ มันต้องผ่าน
 หลายจังหวัด เช่นนครสวรรค์ กำแพงเพชร ลำปาง
 เป็นต้น นี่ก็เช่นเดียวกัน เมื่อเราอยากถึงแก่นนครสวรรค์
 เมื่อถึงนครสวรรค์แล้วกลับมากลางกรุงเทพฯ เท่านั้น ไม่
 สามารถเดินทางถึงเชียงใหม่ได้ เพราะฉะนั้น พุทธ-
 บริษัททั้งหลาย เมื่อทำบุญรักษาศีล เจริญภาวนา ตั้ง
 ความปรารถนาถึงพระนิพพานก็พอแล้ว สำหรับมนุษย์-
 สมบัติ และสวรรค์สมบัตินั้น เป็นทางเดินของผู้ที่จะไป
 พระนิพพานแหวะๆ และชมเท่านั้น ถ้าเราหวังมนุษย์-
 สมบัติ สวรรค์สมบัตินั้นไซ้จะไปติดอยู่แค่สมบัติทั้ง ๒

ไม่สามารถถึงพระนิพพานได้ง่าย เมื่อบุญกุศลที่สร้างไว้
ในมนุษย์โลก หหมดอำนาจลงแล้ว จะได้กลับมาสู่
มนุษย์โลกอีก ก็ไม่ตักกลับไปทำบาป อกุศลกรรมอีก
แล้วจะได้ตักไปอบายภูมิ เป็นภูมิที่ไม่มีความสุขสบาย
แม้แต่คิดเดียว แล้วจะหันกลับมาสู่ความเป็นมนุษย์อีก
ยากแสนยากเหลือเกิน

เรื่องการทำบุญบวชลูกบวชหลานได้บรรยายมามาก
พอแล้ว ขอยุติลงแค่นี้ แต่ขอฝากความปรารถนาดี
ต่อพี่น้องชาวไร่ชาวนาที่ยากจนทราบทั่ว เมื่อบวชลูก
บวชหลานอย่าเอาที่นาที่ไร่ของตนไปจํานองจํานำ แล้ว
เอาเงินเขามาทำบุญ มีเท่าไรก็ทำเท่านั้น เพราะเศรษฐี
นายทุนเขามีเพทุบายพลิกแพลงต่าง ๆ จะวางอุบาย
ยึดเอาที่ไร่ที่นาของตนไปเป็นกรรมสิทธิ์ของเขา เคยมี
มากต่อมากมาแล้วในอดีตกาลและปัจจุบัน

เสียงบันดังกังวานจากลานวัด

ส่อแน่ชัดคนต้องตายกลายเป็นผี

ความสุขสันต์ที่รกรากที่เคยมี
หมดแล้วซึ่งงานวัดพดกนิตาย.

จบงานบวช

เรื่องงานศพ

เมื่อผู้อ่านได้ศึกษาในงานบวชมาแล้ว ตอนนั้นลอง
มาศึกษาเรื่องงานศพ อันเป็นประเพณีไทยเราบ้างตาม
สมควร ดังนั้น ข้าพเจ้าขอเล่าเรื่องงานศพงานหนึ่ง
ที่ได้ประสบพบเห็นมาด้วยตนเอง คือ ผู้เป็นเจ้าภาพ
งานศพรายนี้ อยู่ในเขตอำเภอเล็ก ๆ อำเภอหนึ่ง ปลก
บ้านเป็นแถวยาวประมาณ ๒๐ เมตร เป็นเรือนชั้น
เดียว ใต้ถุนสูงประมาณ ๑ เมตร เป็นเรือนไม้เก่า ๆ
สร้างแล้วประมาณ ๖๐ ปี สันนิษฐานว่าจะอยู่พร้อมกัน
หลายครอบครัว ข้าพเจ้าได้ไปในงานศพนั้น คือมีการ
สวดพระอภิธรรมตามธรรมเนียมของชาวพุทธ ข้าพเจ้า
ได้ถามคุณเพื่อน ๆ สวดพระอภิธรรมว่า สวดกันกี่คืน

แล้ว เพื่อนก็ตอบว่า ๖ คนแล้วรวมทั้งคนนั้นด้วยเป็น
 ๗ คน ผลัดเปลี่ยนกันกินละ ๒ รอบบ้าง ๓ รอบบ้าง
 พรุ่งนี้เป็นวันสุดท้าย เป็นวันเผาศพ ข้าพเจ้าได้ถาม
 ต่อไปว่า เจ้าภาพเขาทำบุญครั้งนี้เขาจะงบประมาณใน
 การทำบุญนี้เท่าไร เพื่อนก็ตอบว่า กะงบไว้ (หนึ่งแสน)
 ข้าพเจ้าสะอึ้งไปเลย เพราะคิดไม่ถึงจะสิ้นเปลืองถึง
 ปานนี้ ดูสภาพบ้านเรือนก็ไม่สมคุลกันเลย ถ้าหากอยู่
 ในอำเภอใหญ่หรือเป็นเจ้าของตึก ๒ ชั้น ๓ ชั้น ก็พอ
 เชื่อได้ แต่ไม่ยากเชื่อก็คงเชื่อ เพราะศรัทธาของคน
 ไทยเรานั้น มีความจงรักภักดีต่อพ่อแม่ บุญ่า ตายาย
 เกินความคาดหมาย สิ้นเปลืองเท่าไรให้สิ้นไป ถ้าได้
 ทำบุญอุทิศบุญกุศลให้พ่อแม่ได้อยู่ดี คือ มีความสุขในโลก
 ก็พอแล้ว หมดเปลืองไปเท่าไรก็ไม่คำนึงถึงอนาคต
 ไม่มีก็หา ไม่มากก็ หมายความว่าถ้าไม่มีเงินสำรองไว้
 พ่อหรือญาติมิตรไม่มาช่วยเหลือ มีโรมันาก็จ้างองจ่านำ
 ไว้ที่เศรษฐีนายทุน นาน ๆ เข้าดอกเบี้ยยขึ้นทุก ๆ วัน
 สุดท้ายก็ถอนเอาคืนไม่ได้ ที่ดินของตนก็ตกเป็นกรรม-

สิทธิ์นายทุน ต่อมาภายหลังลูกหลานก็ไม่มีที่ทำมาหากิน
จะหาว่านายทุนโกงก็ไม่ค่อยยุติธรรมเท่าไรนัก เพราะ
คนไทยเรายังไม่รู้จักการประหยัด ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยสุรุ่ย
สุร่าย คนยากจนก็ยังยากจนลงทุกวัน

อนึ่ง การกินเลี้ยงกัน ๗ วัน ๗ คืน วันสุดท้ายมีการกิน
เลี้ยงกันอีกอย่างใหญ่โตมโหฬาร นิมนต์พระสงฆ์องค์เจ้า
๑๐๘ องค์มาชุมนุมที่วัดจนแลดูไปทางไหนก็เหลืออร่าม
ไปหมด เมื่อถึงเวลานั้นเพล คือ ๕ โมงเช้า นิมนต์พระ
สงฆ์องค์เจ้านั้นเพล มีอาหารคาวหวานมากมายเหลือ
เฟื้อ จนที่วางจานแทบไม่มี เมื่อฉันเพลเสร็จแล้ว
พระผู้น้อยก็ไปพักผ่อนตามอัธยาศัย สำหรับพระผู้ใหญ่
เจ้าภาพนิมนต์^๕ชนบชรรมาสน์เตรียมเทศน์ ๑ กัณฑ์ ที่
แรกตั้งอาร์มบาทปรารภถึง พ่อแม่ บุยา ตายาย ที่
ล่วงลับไปแล้วอย่างยืดยาวพิสดาร เมื่อเทศน์จบไป ๑
กัณฑ์แล้ว เทศน์เป็นแบบปจจุภาวิธนาปรารภถึง
ปฐมสังคายนาในอดีตก่อนโน้น ที่องค์พระอรหันต์
ประชุมกันทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ถือเอาเป็นตัวอย่าง

แล้วสมมติกันขึ้น พระองค์นั้นเป็นพระอานนท์ พระ
 องค์หนึ่งเป็นพระอุบาลี องค์นั้นเป็นพระมหากัสสปะ
 มีคำถามคำตอบพ้อหอมปากหอมคอ พ้อเทศนาวิสัย
 จบลงแล้ว เจ้าภาพถวายไทยทาน มีสิ่งของมากมาย
 เมื่อถวายเสร็จแล้ว นิมนต์พระสงฆ์องค์เจ้ามาในงาน
 นั้นสวดเจง คือสวดพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม
 แถมมาติกาเข้าอีก แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาในงานนั้น
 ชักผ้าบังสุกุล เมื่อเสร็จการชักผ้าบังสุกุลแล้ว เจ้าภาพ
 ศรัทธาญาติโยมพร้อมกันเชิญศพขึ้นบนเชิงตะกอน
 สมัยนี้เรียกว่าเตาเผาศพหรือเมรุ แล้วพระสงฆ์สวด
 พระอภิธรรมหน้าไฟอีก เสียงพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม
 และเสียงคนตริบพายี่ประสานกันเข้า พระสงฆ์สวด
 ไม่ติดกันเลย สวดกันไปคนละทาง ๒ ทาง พระสงฆ์
 สวดจบพร้อมด้วยเสียงคนตริบพายี่ นี่แหละการทำบุญ
 งานศพสมัยปัจจุบัน สมดังคำพังเพยว่า คนจนตาย
 เป็นผี คนมั่งมีตายเป็นงาน เป็นการสนุกสนานกันไป
 พร้อมความโศกเศร้าความอาลัยของญาติผู้ตาย ผู้เขียน

มีความเห็นว่า ไม่ควรเก็บศพไว้หลายวันหลายคืน อย่าง
 มาก ๓ คืนเผาทิ้งเลย แม้จะเก็บเอาไว้หลายวันหลายคืน
 คนตายไม่ฟื้นชีพขึ้นมาได้ อยากทำบุญก็ทำภายหลัง เช่น
 ทำบุญ ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน เป็นต้น การเอาศพไว้หลาย
 วัน เสียเวลาการทำมาหากิน และเสียทรัพย์โดยไม่
 จำเป็น ดีไม่ดีจะเกิดโรคภัยไข้เจ็บ เพราะอดนอนอด
 หลับหลายคืนหลายวัน ความจริงงานศพนี้ ควรเอา
 เอาเวลาที่แสดงธรรมหรือปาฐกถาให้พุทธบริษัทเห็นข้อ
 เท็จจริงว่า คนที่ตายไปแล้วนั้นไม่สามารถทำความดี
 ความชั่วได้ เป็นคนหมดกรรมหมดเวร ผู้ที่มีอาฆาต
 บาตหมางหมดเสียแล้ว อยากทำความดีความชั่วไม่ได้อีก
 แล้ว อยากทำความดีก็ต่อเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ผู้ที่ตายไปแล้ว
 นั้นมีเงินมีทองเท่าไร ต้องเอาทิ้งไว้ให้คนอื่น ไม่เอาติด
 ตัวไปได้ มีแต่กรรมดีกรรมชั่วเท่านั้นติดตัวไป ส่วนตัว
 ผู้ตายนั้นพี่น้องลูกหลานพากันหาหมันขันเชิงตะกอนมิใช่ดี
 ต่อผู้ตายเลย พากันจุดไฟเผาทั้งเสีย เพราะฉะนั้นขอให้
 พระสงฆ์องค์เจ้าเปลี่ยนแนวทัศน์ใหม่ คือเทศน์ให้เกิด

ความสามัคคีปรองดองกันอย่างฉันมิตร เมื่อตกทุกข์ได้
ยากอย่าซ้ำเติมกันเลย จงเห็นแก่มนุษยธรรม อย่าเอารัด
เอาเปรียบเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ขอให้มีความ
มีเมตตาปรานีต่อกันประเทศชาติจะเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป
ถึงเวลาแล้วพี่น้องชาวไทยจงตื่นเถิด อย่ามัวกอบโกย
ผลประโยชน์ใส่ตัว ประเทศชาติจะไปไม่รอดแล้ว
เทศนาให้หมั่นทำบุญทำทานรักษาศีลเจริญภาวนา ใคร
มีความสามารถเทศน์อะไรต่อมีอะไร เทศน์เรื่องความ
สามัคคียิ่งดี แล้วแต่ภูมิปัญญาของคนที่ได้ศึกษามาให้
เหมาะสมกับเป็นผู้นำทางวิญญาณโดยแท้จริง

หมายเหตุ ในการที่พ่อแม่ที่ล่วงลับตายไปสู่ปรโลก
คณะลูกหลานญาติมิตรทำบุญอุทิศส่งไปให้นั้น มิใช่ผู้ตาย
ไปสู่ปรโลกจะได้รับส่วนบุญทุกคนก็หาไม่ เพราะผู้ตาย
ไปสู่ปรโลก ถ้าไปเกิดเป็นเทวดา อาหารทิพย์เทวดา
เขาก็มีอยู่ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์ อาหารพวกมนุษย์เขาก็มี
อยู่ ถ้าไปเกิดเป็นเปรตจันรน อาหารเปรตจันรนเขาก็มีอยู่
ถ้าไปเกิดเป็นอสุรกาย อาหารอสุรกายเขาก็มีอยู่ ถ้าไป

เกิดเป็นสัตว์นรก อาหารสัตว์นรกเขาก็มีอยู่ ถ้าไปเกิดเป็นเปรต ๘ จำพวก มีเปรตจำพวกเดียว คือ ปรทัตตูปชีวัตเปรต เป็นเปรตที่รอคอยรับผลบุญที่ญาติมิตรลูกหลานทำบุญกรวดน้ำอุทิศส่งไปให้ จะได้รับบริโภคน้ำอาหารกินอิ่มสำราญกันทั่ว ๆ ไป ไม่ได้รับความทรมานอีกต่อไป นอกจากปรทัตตูปชีวัตเปรตแล้ว ลูกหลานญาติมิตรทำบุญอุทิศส่งไป ไม่สามารถรับส่วนบุญกุศลนั้นได้ เพราะเขามีอาหารใคร่อาหารมันอยู่แล้ว เช่นพวกเทวดามีอาหารทิพย์เป็นต้น

อนึ่ง เมื่อลูกหลานญาติมิตรทำบุญอุทิศส่งไปให้ผู้ที่ตายไปสู่ปรโลกไม่ได้บุญกุศลนั้น บุญกุศลนั้นจะสูญไปเปล่าหรือไม่ได้สูญหายไปเปล่า ๆ เลย อุปมาเมื่อลูกหลานมีความประสงค์จะส่งซองไปให้พ่อแม่อยู่ต่างจังหวัด ลูกหลานก็ต้องทำเป็นพัสดุขึ้นทะเบียน แล้วส่งไปจังหวัดนั้น เมื่อบุรุษไปรษณีย์ไปหาพ่อแม่ของท่านไม่พบ บุรุษไปรษณีย์ก็ส่งกลับมามีให้ท่านฉันทา บุญกุศลที่ลูกหลานญาติมิตรทำบุญอุทิศส่งไปให้นั้นไม่มีผู้รับ กลับมา

เป็นบุญกุศลท่านเท่านั้นเอง ไม่สูญหายเปล่าก็ฉนั้น

ความย่อหย่อนในวัตรปฏิบัติ

ถือนมุลเหตุให้พระสงฆ์กำลังถูกโจมตี

ม. ร. ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

จบเรื่องทำบุญงานศพ

มุมแห่งอุปาทานพุทธศาสนาที่ ๓

คำว่า อุปาทาน^๕ มีความกว้างขวางเหลือเกิน มีทั้งดีและชั่ว มีทั้งประโยชน์ และไม่มีประโยชน์ ความจริงพระพุทธศาสนา ถ้าไม่มีอุปาทานยึดมั่นถือมั่นไว้ พระพุทธศาสนาก็ไม่เจริญเท่าที่ควร ถ้ายึดมั่นถือมั่นเกินไปก็ไม่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายของพุทธศาสนาได้ อุปมาเหมือนต้นไม้ที่ทรงตัวอยู่ได้นานก็เพราะเปลือกกระพี้หุ้มห่อปิดบังแก่นแท้ไว้ ถ้าเขาเปลือกกระพี้ออกทั้งเสีย ต้นไม้นั้นไม่สามารถทรงตัวอยู่ได้ ฉะนั้นก็นั่น คำว่า อุปาทาน^๕ เป็นธรรมที่ละเอียดหมวดหนึ่ง ปุถุชนคนธรรมดาไม่หยั่งถึงใจความอุปาทาน^๕ ถ่องแท้แน่นอนได้ เพราะฉะนั้น นักปราชญ์พากันตีความหมายไปคนละแนวคนละทาง แม้พระอรหันต์ยังมีอุปาทานอยู่เล็กน้อย เพียงแต่ท่านไม่ยึดมั่นถือมั่นท่าน^๕ เอง ต่อเมื่อท่านดับขันธเข้าสู่อนุปาทิเสสนิพพานแล้ว อุปาทาน

ก็หมดไปไม่มีเหลือ (ความเห็นของผู้เขียน) (ดูบท
สุดท้ายมุมแห่งอุปาทาน)

คำว่า อุปาทาน^{นี้} เมื่อสรุปแล้ว ชั้น^๕ เป็น
อุปาทานชั้น^๕ คือ รูปุปาทานกฺขนฺโท เวทณุปาทานกฺ-
ขนฺโท สณฺณุปาทานกฺขนฺโท สงฺขารุปาทานกฺขนฺโท
วิญญานุปาทานกฺขนฺโท เป็นต้น เพราะชั้น^๕ ประ-
กอบด้วยอุปาทานชั้น^๕ ไม่ควรรีดยึดมั่นถือมั่นเป็นตัวเป็น
ตนว่า นี่เรา^{นี้}เขา^{นี้} ต่อเมื่อได้เจริญวิปัสสนาญาณแก่กล้า^๕
ขึ้นแล้วรู้สภาพแห่งความเป็นจริงแล้ว ปล่อยวางชั้น^๕
เสียได้ ก็หมดภพหมดชาติไป ไม่ได้เวียนว่ายอยู่ใน
กองจักรสังสารวัฏอีกต่อไป ถ้าไม่อย่างนั้นเที่ยวยึดโน้น
ยึด^๕นอก คือยึดมั่นชั้น^๕ ตัวเองยังไม่พอ เที่ยวยึด
ชั้น^๕ ภายนอกอีก จนทำให้ยุ่งเหยิงไปหมด เช่น คน
บางพวกปล่อยอุปาทานอัน^{นี้} และไปยึดถืออุปาทาน
อัน^{นี้}นอก คนบางพวกทั้ง ๆ ที่ตัวอุปาทานเกือบไม่มี
กลับไปสร้างอุปาทานชั้น^๕อีก แล้วยึดอุปาทานอัน^{นี้}ไว้
อีก เป็นอันว่าอุปาทานจะได้ยากเหลือเกิน เช่น กาม-

ปาทาน วิกฺขุปาทาน อิตฺตวาทุปาทาน และสึลฺพพทุปา-
 ทาน เป็นรากเหง้าของสังสารวัฏโดยแท้ ถ้าไม่เปลื้อง
 อุปาทานเหล่านี้ได้ หรือยึดมั่นถือมั่นเกินไป มันก็หมุน
 เวียนอยู่ตลอดกัปตลอดกัลป์เท่านั้นเอง

ที่ว่าอุปาทาน^{๕๕๕๕๕}นี้มีทั้งดีและชั่ว มีทั้งประโยชน์และ
 ไม่มีประโยชน์ ดังที่ได้กล่าวมา ยกตัวอย่างให้เห็น
 ง่าย ๆ ก็คือ เช่น พุทธบริษัท ทำการก่อสร้างโบสถ์
 วิหาร ศาลาการเปรียญ และวัดวาอารามต่าง ๆ มิใช่
 สำเร็จด้วยศรัทธาที่มีต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
 อย่างแท้จริง โดยมากสำเร็จด้วยอุปาทาน ความยึดมั่น
 ถือมั่น อยากโน้นอยากนี้^{๕๕๕๕}ทั้งสิน เพราะแรงศรัทธาจริง ๆ
 หาได้ยาก และไม่สามารถสร้างโบสถ์วิหารให้สำเร็จ
 ลุล่วงไปได้ ในสมัยนี้ต้องอาศัยไสยศาสตร์และโหรา-
 ศาสตร์เข้ามาช่วยเหลือ เช่น พิมพ์พระรูปปางต่าง ๆ
 พร้อมด้วยเหรียญหลวงพ่อนั้นหลวงพ่อนี้ ที่คนส่วนมาก
 นับถือกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ ออกมาจำหน่ายแจก
 ผู้หวังผลประโยชน์ทางโลก พวกนี้เข้าซื้อเหมือนสินค้า

ธรรมคาถาเลื่อนกลาตไปหมด หลวงพ่อ หลวงพี่ได้เงิน
 เข้าวัดกันปีละมาก ๆ เพราะเหตุแห่งอุปาทานนั่นเอง
 แม้จะเป็นคิรีจณานวิชาที่ยังดีกว่าไปเชื่อถือบวงสรวงเจ้า
 เข้าทรงอะไรต่าง ๆ คิรีจณานวิชาที่พระพุทธเจ้าทรง
 ห้ามนักห้ามหนา แต่ยังไม่วายพุทธบริษัทยังนิยมทำ
 ติดต่อกันมาหลายชั่วอายุคนแล้ว ไม่มีนักปราชญ์คน
 ไหนยุติความเจริญของไสยศาสตร์ ความจริงพระพุทธ
 ศาสนาและไสยศาสตร์แยกกันไม่ค่อยออก จนกลายเป็น
 กาฝากติดแน่นกันมาตลอดถึงสมัยปัจจุบันนี้ ถ้าบุคคลใด
 มีความสามารถรอบรู้ในสภาวะของธรรมแล้ว แยกออก
 จากกันได้ เชื่อว่าทำได้ดีชั่วได้ชั่ว เชื่อผลแห่งกรรม
 อย่างมั่นคงไม่คลอนแคลน แล้วจะกลายเป็นบุคคลเดิน
 ตามรอยพระบาทพระพุทธองค์ พระบรมศาสดาทรง
 ยกย่องสรรเสริญว่า เป็นปุชนิยบุคคล คือเป็นเนื้อนาบุญ
 ของโลก ไม่มีเนื้อนาบุญอื่นยิ่งกว่านี้

อนึ่ง เรื่องความยึดมั่นถือมั่นนั้นแปลกแต่จริง คือคน
 สมัยนี้จิตใจต่ำทราวมลงแก่ไหน ขอท่านผู้อ่านพิจารณา

เอา แม่พระสงฆ์องค์เจ้า ผู้สมญาตัวเองว่าเป็นศากย-
 บุตรยังสวมรอยเข้าอีกน่าอนาถใจเหลือเกิน เรื่องมีอยู่ว่า
 หน่าววิหารแห่งหนึ่งมีคนมาจุดประทัดสนั่นหวั่นไหวไป
 หมด ข้าพเจ้ารู้สึกแปลกใจมาก เพราะไม่ใช่เวลาจุด
 ประทัด ตามดูว่ามีคนมาเก็บบนหลวงพ่อกุญชร ข้าพเจ้า
 นึกแปลกใจ เพราะไม่เคยเห็นรูปของหลวงพ่อกุญชรใน
 วิหารนั้น จึงเข้าไปดูก็ไม่มีรูปหลวงพ่อกุญชร ข้าพเจ้าถาม
 เพื่อน ๆ ว่า หลวงพ่อกุญชรมีที่ไหน เพื่อนก็ชี้มือไปที่
 พระพุทธรูปปางห้ามญาติยืนสง่าผ่าเผยอยู่ พระหัตถ์
 ขวของพระพุทธรองค์เต็มไปด้วยพวงมาลัย แขนงอยู่
 พระรุ่งพระรังไปหมด ข้าพเจ้าเห็นแล้วเกือบน้ำตาไหล
 เพราะน้ำมือของผู้โง่เขลาเบาปัญญาทำตามอำเภอใจ
 กดพระพุทธรองค์พระบรมศาสดาผู้เป็นครูของเทวดา
 และมนุษย์ลงมาเทียบกับกุญชรที่ไพร่ อนิจจาเอ๋ย มนุษย์
 สมัยนี้ สมกับพระพุทธรองค์ตรัสไว้ว่า ปุณฺณฺชโน อุม-
 มตฺตโก ชนฺชือปุณฺชนแล้วเป็นคนบ้า เพราะยังยึดมั่นถือ
 มั่นถือในสังขตธรรมเหล่านั้นอย่างงมงาย ทั้งที่ยึดมั่น

ถือนั่นในบทบัญญัติและศีลพรตพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและสมาทานต่าง ๆ นั้นเป็นสังโยชน์อย่างหนึ่งในบรรดาสังโยชน์ทั้งหลาย แล้วกลายเป็น (ธรรม) ตัณหา คือ กามุปาทาน ทิฏฐุปาทาน อัตตวาทุปาทาน สลัปปตูปาทาน เป็นธรรมที่ละเอียด แม้พระอริยะชั้นต่ำ คือ พระโสดาบัน ยังละกามุปาทานอย่างเด็ดขาดไม่ได้ เป็นธรรมที่สามัญชนละได้ยาก ดังที่ได้กล่าวมา

จบอุปาทานแห่งพุทธศาสนา

ฤๅสมัยนี้ โลกมันเอียง

สัจธรรมตายเกลี้ยง ถูกล้างผลาญ

เดินสวนทาง พระนิพพาน

ไปเยี่ยมมรณโลกันต์ กันเฮฮา

จากบทความ (มหาเสถียรพงษ์)

หมายเหตุ ปัญหาที่ว่าพระอรหันต์ยังมีอุปาทานอยู่เล็กน้อย คือพระอรหันต์ประเภทอุปาทิเสสนิพพาน เพราะดับกิเลสได้ วิบากชั้นรั้งยังอยู่ ส่วนอนุ-

ปาทีเสสนิพพานไม่มีปัญหา ส่วนสอุปาทิเสสนิพพานนั้น
จะยกเอาหนังสือคำวิจารณ์ น.ธ. เอกมาเฉลยดูข้อเท็จจริง
มีประการใด

สมัยหนึ่ง พระสารีบุตรไปสนทนากับพระปุณณมัน-
ตานีบุตรในป่าแห่งหนึ่ง พระสารีบุตรถามพระปุณณมัน-
ตานีบุตร ซึ่งมีการถามตอบข้อความสั้น ๆ ดังนี้

ถาม ผู้มีอายุ ท่านปฏิบัติพรหมจรรย์เพื่อศีลบริสุทธิ
หรือ

ตอบ มิใช่ ผู้มีอายุ

ถาม ถ้าอย่างนั้น เพื่อจิตบริสุทธิหรือ

ตอบ มิใช่อย่างนั้น ผู้มีอายุ

ต่อจากนั้นพระสารีบุตรถามต่อ ๆ ไปจนจบวิสุทธิ
๗ พระปุณณมันตานีบุตร ตอบปฏิเสธทั้งหมด พระ
สารีบุตรก็ถามอีกว่า ผู้มีอายุ ข้าพเจ้าถามท่าน ๆ ก็ตอบ
ปฏิเสธทั้งหมด เพราะฉะนั้น เพื่ออะไรที่ท่านมาปฏิบัติ
พรหมจรรย์ในศาสนาพระพุทธองค์

ตอบ เพื่ออนุปาทาปรินิพพาน (ปริพพานที่ไม่มี
อุปาทานเหลือ)

เหตุไฉนพระปุณณมันตานีบุตร เป็นพระอรหันต์โดย
สมบูรณ์แล้วยังต้องการอนุปาทาปรินิพพานอยู่เล่า ฯ
ปัญหาที่ ๒ คือ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ได้แปล อิติวุตตก
ไว้ว่า พระอรหันต์ประเภทสอปาภิเสสนิพพาน ยัง
เสวยทุกข์เสวยสุขอยู่ นี่ก็เป็นปัญหาหนึ่งขอฝากนักศึกษา
ช่วยพิจารณา ถ้าได้ข้อเท็จจริงแล้วกรุณาแก้ข้อกังขา
ของข้าพเจ้า ๆ จะสมานคุณตามสมณวิสัย อนึ่ง หนังสือ
น.ธ. เอก ภายหลังไปค้นหาก็กไม่พบ แต่น.ธ. เอก
มีอยู่ ปัญหาไม่มีเขาพิมพ์ใหม่ตัดออกเสีย สำหรับหนังสือ
ของพระอุบาลี ฯ หายไป มิฉะนั้นข้าพเจ้าจะยกบรรยาย
ให้หมดขอรับ.

กุสโล ภิกขุ

วัดเพลง อ. วัดเพลง จ.ราชบุรี

มุมแห่งความจริงพุทธศาสนา ที่ ๕

พระพุทธานิคมอย่างว่า

สจจี้ หเว อมตา วาจา

คำสัตย์แล เป็นวาจาไม่ตาย

คำว่า ความจริงนี้ เป็นคำไม่ตายก็จริง แต่แยก
ออกเป็น ๒ นัยคือ จริงด้วยสมมติ และจริงด้วยปรมัตถ์
จริงด้วยสมมตินี้ เป็นความจริงสมมติบัญญัติกันขึ้น แต่
ละภาษาแต่ละประเทศแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันตามภูมิ
ลำนาคตามสภาพของสิ่งแวดล้อม และสมมติก็แตกต่าง
กันไป ฉะนั้น จริงด้วยสมมตินี้ บางครั้งก็จริง บางครั้ง
กลายเป็นความเท็จไปก็มี เพราะยังมีอุทาหรณ์กล่าวไว้
ว่า ข้าพเจ้าจะยกมาเล่าสู่กันฟังโดยสังเขป คือในอดีต
กาลมีพระมหाराชาองค์หนึ่งปกครองแคว้นกาสิ มีเมือง
หลวงชื่อว่า กรุงพาราณสี พระราชองค์นั้นนามกันว่า
พรหมทัต มีพระมเหสีหลายองค์ พระมหाराชาปกครอง

ประชากรราษฎรด้วยทศพิธราชธรรม จนทำให้บ้านเมือง
 ของพระองค์เจริญมั่งคั่งด้วยผู้คนอันหนาแน่น ทรัพย์
 สมบัติไร่นาสาโทเกิดขึ้นอย่างมากมาย พระองค์ปกครอง
 ด้วยระบบราชาธิปไตยที่จริง ขำหาสบริวาร คือองค-
 มมนตรีอำมาตย์เสนาบดีทั่ว ๆ ไป ไม่มีการชิงดีชิงเด่นกัน
 หรือแย่งแก้อีกกัน การค้าขายติดต่อต่างประเทศบ้านใกล้
 เรือนเคียงก็สะดวกไม่มีประเทศใดวางเพทุบายกุดโลบาย
 เล่ห์กลต่าง ๆ เข้ามาแทรกแซงนโยบายภายในประเทศ
 ปวงประชากรราษฎรก็ได้อยู่ด้วยความสงบสุขสำราญ พา
 กันทำบุญทำทานเจริญภาวนาไม่ขาด บ้านเมืองก็วิวัฒ-
 นนาการต่าง ๆ เจริญขึ้น มีความกินดีอยู่ดีกันโดยทั่ว
 หน้า สมกับภาษิตที่ว่า

ถ้าไม่มีนรบดีเป็นผู้ควบคุมปวงประชากรราษฎรระส่ำ
 ระสาย เหมือนเรือขาดคนพาย ต้องลอยคว้างคว้าง
 ในกลางทะเล (หิโตปเทศ)

พระราชกุมครองราษฎร ประชาราษฎรเชิดชูพระ
 องค์ การกุมครองดีกว่าการเชิดชู ขาดการกุมครอง

เสียแล้ว แม้สิ่งที่เป็นามงคล ก็ไม่เป็นมงคล (หิโต-
ปเทศ)

ดังนั้นเมื่อพระราชองค์นั้นปกครองประชาราษฎร์
บ้านเมืองอยู่ได้ร่มเย็นเป็นสุขตลอดถึงอายุขัยของพระ
ราชา ๖๐ ปีเศษ พระราชาพระองค์นั้น แม้จะมีมเหสี
หลายองค์ก็ไม่เคยมีธิดาหรือว่าบุตรชายแม้แต่องค์เดียว
จนทำให้พระราชไมค่อยมีความสุขสำราญใจ เพราะจะ
ไม่มีผู้ที่สืบเป็นทายาทแทนพระองค์เมื่อสวรรคตไป
แล้ว และแถมยังมีประเพณีนับถือกันว่า ถ้าไม่มีบุตร
ตกนรก พระราชาจึงได้ปรึกษาองคมนตรีผู้เชี่ยวชาญใน
โหราศาสตร์ และอิตติศาสตร์ เลือกเฟ้นหาหญิงที่มี
คุณลักษณะพิเศษจะมีบุตร งามคณตรีก็กราบบังคมทูล
ให้ออกเสด็จประพาสนคร โดยจตุรงค์ คือ พลช้าง
พลรถ พลม้า พลเดินเท้า จัดเป็นขบวนแห่ออกเสียบ
พระนคร พระราชาก็ทรงเห็นชอบด้วย จึงจัดขบวน
แห่แห่นอกไป เพื่อจะได้เห็นคนหนุ่มมากที่จะมาเฝ้าชม
พระบารมีของพระราชแล้วจะได้คัดเลือกเอาหญิงที่มี

ลักษณะสมประกอบด้วยตำราอิติศาสตร์ ดังนั้น พระ
 ราชายิงยatraทัพจับขบวนเสด็จประพาสออกเยี่ยมพระ-
 นคร บังเอิญไปพบหญิงสาวคนหนึ่ง คือ ลูกสาวของ
 คหบดีคนหนึ่ง พระนามว่า นางกัญจน มีลักษณะถูก
 ต้องตามตำราทุกประการ อายุขัยก็ประมาณ ๑๖ พรรษา
 พระราชาก็แลเห็นด้วยพระเนตรแล้วมีความรักเสน่หา
 ถูกต้องพระทัยมาก เพราะนางกำลังอยู่ในวัยรุ่นสาว
 พระราชาก็ได้เสวยขบวนทัพพร้อมด้วยหมู่อำมาตย์
 เสนาบดีกลับราชวัง เมื่อกลับถึงราชวังแล้ว พระองค์ได้
 บัญชาให้มหาดเล็กส่งให้ไปเรียกอำมาตย์เสนาบดีมา
 ปรีक्षा เมื่อเห็นพ้องกันแล้วจึงได้ไปทาบถามคหบดี
 ผู้เป็นบิดาของนางให้ทราบตามความประสงค์พระราช
 บิดาของนางก็ไม่ขัดข้องตามความประสงค์ยินดีถวายให้
 พระราชาก็มีความยินดีปรีดาปราโมทย์ จึงได้ตกลงให้
 อำมาตย์และเสนาบดีจัดงานอภิเษกสมรสขึ้น ๗ วัน ๗ คืน
 ต่อจากนั้นพระองค์กับพระนางอยู่ด้วยกันมาด้วยความ
 ผาสุก จำเนียรกาลล่วงเลยมาประมาณ ๓ ปี เหตุร้ายก็

เกิดขึ้น เพราะพระราชโอรสไปรดปรานพระนางมาก จน
 ทำให้หมီးสียงอื่นไม่พอใจ เพราะถูกพระราชหอกทั้ง
 ไร่ไม่เหลียวแลดู จึงได้ปรึกษากันวางอุบายอย่างแยบ-
 คาย อุทหนุนให้ด้วยเงินทองแก่ผู้อยู่จังหวัดชายแดนก่อ
 กบฏขึ้น พระราชาสั่งให้แม่ทัพ ผู้หมวด พลทหาร
 ออกปราบปราม ก็ไม่สามารถปราบปรามให้ราบคาบลง
 ได้ เหมือนกับภาษิตที่ว่า

เผ่าของชนหากเป็นศัตรู ย่อมเห็นช่องตำหนิตที่เป็น
 ที่ตายและความกล้าแข็งทุกอย่าง และเมื่ออยู่ภายใน
 ทำลายล้าง เหมือนกับไฟไหม้ต้นไม้แห้ง (หิโต-
 ปเทศ)

เมื่อแม่ทัพผู้หมวดผู้กองปราบปรามไม่ราบคาบลง
 ได้ จำเป็นพระมหाराชาต้องออกปราบศัตรู ผู้ก่อการ
 ร้ายซึ่งเป็นกบฏ ตามจังหวัดชายแดนด้วยตนเอง เมื่อ
 พระราชากรีธาทัพออกไปปราบก็ไม่สามารถสงบลง
 ง่าย ๆ เพราะกบฏมีกำลังภายในอุทหนุนอยู่เพียงพอ
 จะปราบปรามได้ก็กินเวลาไปหลายเดือน เมื่อพระสวามี

ของพระนางไม่อยู่ พระนางก็จวนจะคิดไม่ดีไม่ชอบ
 เพราะพระนางก็จวนจะอยู่ในวัยเยาว์ มิได้คิดหน้า
 คิดหลังประพฤตินิคมารยาทกุลสตรีตามประเพณี ถือ
 โอกาสลอบรักใคร่กับความฉ้อฉลของพระสวามีของ
 ตนเอง

นักปราชญ์กล่าวไว้ว่า

เพราะอยู่ตามอำเภอใจ อยู่ในบ้านบิดา ทุ่งน
 นักชัฏรฤกษ์ สมาคมเกินควรกับชายที่เกี่ยวกับญาติ
 อยู่ถิ่นต่างญาติ อยู่ในถิ่นต่างบ้าน คลุกคลีกับหญิงชั่ว
 สรุ่ยสร้อยในการใช้จ่ายทรัพย์สินซึ่งเลี้ยงตน ความ
 ชราของสวามี มีใจริษยา สามีออกไปนอกถิ่นนาน
 เหล่านี่เป็นเหตุให้สตรีถึงความวิบัติ (หิโตปเทศ)
 เพราะแสงจันทร์ไม่พอใจแก่คนหนาว แสงอาทิตย์
 ไม่เป็นที่ยินดีแก่คนร้อน สามีมืดมนที่ร้ายชั่วด้วย
 ชราภาพ ย่อมไม่เป็นที่ยินดีของหญิง (หิโตปเทศ)
 เมื่อพระมหाराชาได้ชัยชนะพวกกบฏแล้ว ยাত্রา-
 ท์พกลับเข้าสู่พระนครโดยสวัสดิภาพ ไม่เป็นภัยอันตราย

ใด ๆ ได้มาฉลองที่ได้ชัยชนะพวกกบฏเป็นการใหญ่
เป็นเวลา ๗ วัน ๗ คืน เสร็จไปแล้วไม่กี่วัน พระนาง
รู้สึกตัวเองว่าได้ตั้งครม^๕ขึ้น ครม^๕ของพระนางก็เจริญ
ขึ้นทุกวันทุกคืนตามฤดูกาล พอได้ ๙ เดือน ย่างเข้า
๑๐ เดือน ก็คลอดบุตรเป็นชายห้วปี^๕ ก็ต้องเรียกอีก
อย่างหนึ่งว่า ราชกุมารเทียม พระสวามีของพระนาง
ยิ่งหลงเข้าใจผิดว่าเป็นบุตรของตัวเอง ซึ่งทำให้พระ
ราชาโปรดปรานพระนางยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ เป็นอันว่า
ไม่เป็นอันกินอันนอน คอยระวังรักษาพระนางอยู่เสมอ
จนให้พระนางไม่มีโอกาสจะไปไหนมาไหนไม่สะดวก จน
ทำให้พระนางสำคัญ^๕ขึ้นมาว่า พระราชาเฝ้าองค์^๕หลง
เข้าพระทัยผิดเสียแล้ว ความจริงไม่ใช่บุตรของพระองค์
เป็นบุตรของควาญช้างต่างหาก แล้วมาหลงรักอยู่ไม่รู้ตัว
เราต้องพูดความจริงเสียบ้าง ถ้าไม่พูดความจริงให้รู้ตัว
หลงผิดว่า เป็นราชโอรสของพระองค์ สำหรับตัวเอง
จะไปไหนมาไหนก็แสนลำบาก

ธรรมเนียมของสตรีย่อมทราบกันแล้วว่ามีอาหาร ๒

เท่า มีเขว้าปัญญา ๔ เท่า มีเล่ห์กลมารยา ๖ เท่า
มีกามราคะ ๘ เท่า (โลกนิติ)

เมื่อพระนางตริกตรองด้วยสามัญสำนึกแล้วว่า
ไหน ๆ พระสวามีคงไม่ฆ่าเราแน่ เพราะความจริงเป็น
ความไม่ตาย สมดังภาษิตที่ว่า

สจฺจํ เว อมตา วาจา
คำสัตย์แล เป็นวาจาไม่ตาย

เราต้องกราบบังคมทูลความจริงแก่พระสวามีของ
เรา แม้ท่านไม่พอใจจะเนรเทศไปอยู่ต่างแดนเราก็ต้อง
ยอมไป มิฉะนั้น เราอี้อัดอั้นตันใจตายเปล่า ๆ แน่
เมื่อพระนางกัญจนาทัดสินใจด้วยความไร้สำนึกเช่นนั้น
แล้ว อยู่มาวันหนึ่งได้โอกาส พระนางก็ถวายบังคมทูล
พระสวามีด้วยวาจาอันไม่เป็นมงคลแก่พระราชว่า ขอ
เดชะอาชญาไม่พินเกล้า หม่อมฉันขอโรกาสถวาย
บังคมทูลด้วยความจริงใจแก่พระสวามีอันเป็นที่รักของ
หม่อมฉันสักข้อหนึ่ง อาชญาไม่พินเกล้าเพคะ

พระมหาราชาก็นึกในพระทัยว่า พระนางกัญจนากงจะทูลขอสิ่งหนึ่งสิ่งใด พระมหาราชาก็ให้โอกาสแก่พระนางกัญจนาลแล้วตรัสว่า ตามอัชฌาตย์เถิด แล้วแต่พระนางจะเห็นสมควร

พระนางกัญจนาก็ได้โอกาสแล้วกล่าวออกไปทันทีโดยไม่เกรงกลัวอาชญากรรมใด ๆ (เพราะกามตัณหาตามัวปิดบังไว้) แล้วกราบบังคมทูลขึ้นว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระราชบุตรองค์หนึ่งมิใช่ราชบุตรของมหาบพิตร เป็นราชบุตรของควาญช้างต่างหาก ขอพระองค์ทรงเข้าพระทัยอย่างนั้นพะคะ

เมื่อพระราชารู้เป็นประมุขแห่งกรุงพาราณสีได้ยินพระนางกัญจนากราบบังคมทูลอย่างนั้นแล้ว เปรียบเหมือนฟ้าผ่าลงมาถูกกระหม่อมของพระองค์ จนทำให้พระหทัยพินเพื่อสลดไสลไปนาน จึงรู้สึกพระวรกายขึ้นมา แล้วยังไม่วายแคลงพระทัยพระนางกัญจนายู่ว่าได้พูดจริงหรือไม่ พระองค์ทรงตรัสถามซ้ำอีก ๒-๓ ครั้ง พระนางกัญจนาก็กราบบังคมทูลอยู่ตามเดิม

ไม่เปลี่ยนแปลง พระราชาที่ทรงพิโรธมากจนตรัสอะไร
 ไม่ออก ทรงลุกจากพระที่นั่งประทับ เสด็จออกไปทอ้ง
 พระโรง พระองค์ทรงมีบัญชาสั่งให้มหาดเล็กเข้ามาเฝ้า
 ทันทที เมื่อมหาดเล็กเข้ามาเฝ้าเรียบร้อยแล้ว พระราชา
 ผู้เป็นประมุขกรุงพาราณสีมีพระราชบัญชาให้เพชรฆาต
 จับเอาพระนางกัญจนาและบุตร พร้อมด้วยควาญช้าง
 ไปประหารเสียตามคำบัญชาพระมหากษัตริย์ผู้เป็นประ-
 มุขของกรุงพาราณสี ดังที่ได้กล่าวมา เป็นอันว่าจริง
 โดยสมมติขึ้น บางครั้งก็จริง บางครั้งก็ไม่จริง ไม่เหมือน
 จริงโดยปรมาตม์ ดังที่ได้กล่าวมาโดยย่อ

เพราะฉะนั้น คำว่าจริงโดยปรมาตม์^๕ เป็นความไม่
 ผันแปร จริงอยู่ตลอดกาลทุกเวลา เมื่อจะกล่าวโดย
 ย่อๆ คือจริงโดยปรมาตม์^๕มี ๔ อย่างคือ จิต ๑ เจตสิก ๑
 รูป ๑ นิพพาน ๑ รวมเป็น ๔ อย่าง ถ้าจะสงเคราะห์
 ก็คือรูปนามขันธ์ ๕ รูปมี ๒๘ เวทนา ๑ สัญญา ๑
 สังขาร ๕๐ วิญญาณ ๘๘ ถ้าจะแยก रूप โดยสังเขปก็
 ได้แก่มหาภูตรูป ๔ อุกาทยะรูป ๒๔ สำหรับนามคือ

เวทนา ๓ หรือ ๕ หรือ ๙ สัญญา ๑ วิญญาณ ๘๙
พระนิพพาน ๒ สอุปาทิเสสนิพพานเป็นนิพพานที่ดับ
กิเลสแล้ว เบญจขันธ์ยังมีอยู่ อนุปาทิเสสนิพพานเป็น
นิพพานที่ดับกิเลสและดับเบญจขันธ์ด้วย

สำหรับรูปนั้นแยกออกเป็น ๒ นัย คือบัญญัติรูป
และปรมาณูรูป ทั้งที่จะได้อรรถาธิบายต่อไป บัญญัติ
รูป คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ดินมี ๒๐ มีเกสาโลมาเป็นต้น
อาโปธาตุ ๑๒ เตโช ๔ วาโย ๖ ธาตุทั้ง ๔ เหล่านี้
เป็นธาตุดินส่วนที่เกิน มิใช่เนื้อแท้ของธาตุ ส่วน
ปรมาณูนั้นได้แก่ ธาตุดิน คือมีลักษณะอ่อนแอแข็ง ธาตุ
น้ำ คือมีลักษณะฉกผันรวดเร็วไหล ธาตุไฟ คือมีลักษณะ
ร้อนเย็น ธาตุลม คือมีลักษณะเคลื่อนไหว ดังนั้น สิ่ง
เหล่านี้เรียกว่าปรมาณุธาตุ ไม่เป็นที่ตั้งของกรรมฐาน
ได้ เพราะเป็นธาตุที่ละเอียดลออน

อีกนัยหนึ่งรูปมีอยู่ ๒ ประเภท คือสามัญรูป และ
สภาวะรูป รูป ๒ ประเภทนี้ สามัญรูปมี ๒๘ มีความ
แตกดับผันแปรเช่นเดียวกันเรียกว่า สามัญรูป อื่น

รูป ๒๘ มีสภาพอ่อนแอแข็งแรงร้อนเย็น มีสภาพต่างๆ กัน
เรียกว่าสภาวะรูป ส่วนสามัญนาม คือ จิต ๘๘ ดวง
เจตสิก ๕๒ ดวง มีสภาพน้อมหาอารมณ์เช่นเดียวกัน
เรียกสามัญนาม ส่วนสภาวะจิตนั้น ๘๘ ดวง รู้อารมณ์
เจตสิก ๕๒ ดวง สัมผัสอารมณ์มีสภาพต่างๆ กันเรียกว่
าสภาวนาม

คำว่า สภาวะ และ ปรมัตถ์ ต่างกันแต่พยัญชนะ
ส่วนความหมายใช้แทนกันได้

การมีความรู้โดยปราศจากความดี เป็นภัย
อันใหญ่หลวง และการมีความดีไร้เสียซึ่ง
ความรู้ ก็เปล่าประโยชน์

ข
บงจอ

จบจริงด้วยสมมติสัจจะและปรมัตถสัจจะ

นิยายเรื่องตาแจ่มและยายแจ้

กิตติ์ที่ได้ยินมา สมัยหนึ่ง มีตายายสองคนเป็นสามีภรรยา กัน เป็นครอบครัวที่มั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยทรัพย์ มีไร่นาสาโหมากมาย เพราะบิดาและมารดาทั้งสองฝ่าย ทั้งมรดกไว้ สองคนตายายไม่ต้องทำงานอะไร นั่งกินนอนกิน ทำบุญทำทาน ถือศีลเจริญภาวนาตามกาลตามสมัย แต่ตากับยายก็ยังอุทิศส่วยค่าขายสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ พอไม่ให้เกิดความหงอยเหงา เป็นการฆ่าเวลาไปวันหนึ่งๆ ถ้าไรที่ได้มานั้นเอาไปทำบุญทำทาน ช่วยคนยากคนจน อนาคต พิลึกพิการ ไม่สามารถพึ่งตัวเองได้ตามที่ชื่อว่าแจ่ม ยายมีชื่อว่าแจ้

ตาและยายอยู่ด้วยกันมาช้านานไม่เคยทะเลาะเบาะแว้งกัน ตลอดถึงอายุขัยตา ๖๐ ปีเศษ ยายอายุขัย ๕๐ เศษ แต่ไม่มีบุตรสักคน เมื่อถึงวันไปทำบุญก็ไปทำบุญตลอดทั้งวัดไว้วัดเหนืออยู่เป็นเนื่องนิจ อยู่มาวันหนึ่ง

ถึงวันโกน ตาแจ่มถามยายแจ้ว่า พรุ่งนี้เราจะไปวัดไหนดี ยายแจ้ก็ตอบว่า ไปวัดใต้ซี ทราบข่าวว่าเขาตั้งสมภารใหม่ ตาแจ่มก็เลยบอกว่า ถ้าอย่างนั้นเตรียมดอกไม้ธูปเทียน ของกาหวานไว้ เราจะไปแต่ตอนเช้า กลับจากวัดแล้ว ค่อยมากินข้าว ยายแจ้ตอบ จะไม่ต้องวิตกกังวล เป็นหน้าที่ของตนเอง ยายแจ้เมื่อเข้านอนครุ่นคิดอยู่ว่า พรุ่งนี้จะได้ฟังเทศน์สมภารปรุงเจ้าอาวาสองค์ใหม่ คิดแล้วคิดเล่าตลอดจนหลับไป

พอตี ๔ ตื่นขึ้นลุกไปหุงอาหารที่จะเอาไปถวายพระ และจะรับประทาน เมื่อกำลังจะแกงอยู่นั้น ยายแจ้มีอาการปวดท้องขึ้นมาโดยไม่คาดฝัน วิ่งเข้าห้องน้ำอยู่บ่อย ๆ ทำให้การปรุงอาหารล่าช้าไป เมื่อสว่างแล้ว ตาแจ่มก็ทวาทยายแจ้ว่า “ยังไม่เสร็จหรือป่านี”

“เสร็จแล้วจ๊ะ” เสียงยายแจ้ตอบ

“อะไรกัน ป่านีเพิ่งจะเสร็จ” ตาแจ่มชักฉุน

“ขออภัยโทษจ๊ะ ฉันปวดท้อง วิ่งเข้าห้องน้ำอยู่บ่อย ๆ แหม! จะไปวัดปวดท้องอีกแล้ว วันนั้นไป

ไม่ไหวแล้ว ขอภัยโทษจะ” (ตาแจ่มชักไม่พอใจ
สงสัยว่ายายแจ่มเล่นกลเสียแล้ว

“ไปไม่ได้ฉันจะไปคนเดียว เอาไทยทานมาให้ฉัน
จะเอาไปเอง” (เพราะตากับยายไม่มีคนรับใช้) “ตาๆ
ดิฉันขอร้องอะไรหน่อย”

“ขอร้องอะไร” ตาแจ่มถาม

“ขอตาจงจำคำที่พระเทคนัมาเล่าให้ฉันฟังหน่อย
อย่าลืมนะ” ตาแจ่มพยักหน้ารับคำ แต่สงสัยยายแจ่ม
จะเล่นไม่ซื่อตรงต่อแก (คงจะเป็นผู้ชายซึ่งก็ไม่น่าทราบ)
ตาแจ่มก็หอบหัวเอาไทยทานมุงหน้าไปทางวัดใต้ ถึงวัด
พอดีศรัทธาประชาชนทยอยกันมาจนเต็มวัดอยู่แล้ว
คนอื่นก็ทักทายว่า วัน^{นี้}เห็นมาคนเดียว ตาแจ่มก็ตอบ
วัน^{นี้}บา^ปแจ่มปวดท้องมาไม่ไหว พุทฺธจบพอดี มรรคทายก
ก็นิมิตต์สมภารองค์ใหม่ขึ้นธรรมาสัน สมภารองค์ใหม่
ชื่อหลวงตาปรุง ฉายาว่า โคมโล (ถือเอาศาสนาพิธี
เล่มหนึ่งไปด้วย) เมื่อสมภารนั่งเรียบร้อยแล้ว สมภาร
องค์ใหม่ก็ประกาศว่า วัน^{นี้}จะเทศน์เปิดศักราชใหม่

ให้แปลกว่าสมภารองค์ก่อนหน้า เพราะทนฟังด้วย
ความฉงนสนเท่ห์ไม่ไหว วัน^{นี้}ลองเอากันสักที มิฉะนั้น
แล้ว พระศาสนาของพระพุทธองค์จะตั้งอยู่ไม่นาน เอาละ
วันนี้เรารับพระรัตนตรัยกันจริง ๆ นะโยม มรรคทายก
ทั้ง วัน^{นี้}หลวงตาเจ้าอาวาสองค์ใหม่จะเทศน์ในแง่ไหน
กัน จะเอากันอย่างไหนกันแน่ วัน^{นี้}คนมาวัดมากกว่า
วันก่อน ๆ คุณพิศุทธิพิศิตาไป

มรรคทายกก็ประกาศว่า ตั้งใจพร้อมกันบูชาพระ
รัตนตรัยเจ้าข้า

มรรคทายกกล่าวนำว่า อิมินา สกกาเรน พุทฺธํ ปุเชมิ
กราบลง

อิมินา สกกาเรน ธมฺมํ ปุเชมิ กราบลง

อิมินา สกกาเรน สงฺฆํ ปุเชมิ กราบลง

สมภารพุทธองค์ ๆ ออกไปว่า ตั้งใจพร้อมกันบูชา
พระรัตนตรัย ไม่มีใครว่าตามเจียบกันทั้งวัด มรรคทายก
ก็ตอบว่า เขวากันในใจครับ

เมื่อศรัทธาญาติโยมบูชาพระรัตนตรัย รับศีลรับพร
กันใจ พระก็ให้ศีลให้พรในใจ พระศาสนาพระ-
พุทธโคตมก็พึงนะซีโยม เอาละโยมนำว่าอีก ว่าข้า ๆ
นำศรัทธาญาติโยมเชื่อว่าตาม

อรหํ สมมาสมพุทฺธो ภควา, พุทฺธํ ภควนํ อภิวา-
เทมิ กราบลง ๑ ครั้ง

สวากขาโต ภควตา ธมฺโม, ธมฺมํ นมสฺสามิ กราบลง
๑ ครั้ง

สุปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สงฺฆํ นมามิ กราบลง
๑ ครั้ง

เออ ว่าพร้อมกันกราบพร้อมกันอย่างนี้ ถูกต้อง
ตามศาสนพิธีแล้ว มรรคทายกอาราธนาศีล

มยฺ ภนฺเต วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณตฺถาย ทิสฺสเรณฺณ สห ปญฺจ
สีลานิ ยาจาม, ทุตติยมฺปิ มยฺ ภนฺเต วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณตฺถาย
ทิสฺสเรณฺณ สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม, ตุตติยมฺปิ มยฺ ภนฺเต
วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณตฺถาย ทิสฺสเรณฺณ สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม.

คำอาราธนาเบญจศีลว่าพร้อมกัน ๓ ครั้ง

ว่าพร้อมกัน ๓ ครั้ง (สมภารเตือน)

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นี่เป็นคำกล่าวไหว้พระบรมครูของเรา มีเนื้อความ
สั้น ๆ ว่า ข้าพเจ้าขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์นั้น (ขอจำไว้เท่านี้ก็พอ)

สมภารบอกอีกหน่อยว่า ยมห์ วทามิ ตัม วเทหิ ไม่มี
ใครว่า อาม ภนฺเต

สมภารก็กล่าวเตือนว่า อาม ภนฺเต พร้อมกันโยม
มีผู้หนึ่งปากกล้าคนหนึ่ง สอดแทรกขึ้นมาว่า
หลวงตาเอาที่ไหนมาว่าก็ไม่ทราบ สมภารองค์เก่าไม่เคย
ว่าไม่เคยสอนแบบนี้เลย หลวงตาก็ถูกศอกกลับอย่างจัง
หลวงตาก็ไม่ยอมรีรอ ตอบออกไปทันที มรรคทายก
เอาศาสนาขึ้นเปิดดูหน้า ๒๐ มีหรือไม่มี

มีครับ ๆ มรรคทายกตอบ มีโยม หลวงตาจะว่า
เอาเองได้อย่างไร กรรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

จัดพิมพ์ไว้ เพื่อพุทธบริษัทจะได้ศึกษากันไว้ระดับ
สติปัญญาบ้าง

สมการบอกไตรสรณคมน์

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็น สรณะที่ระลึกนับถือ
ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็น สรณะที่ระลึกนับถือ
สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็น สรณะที่ระลึกนับถือ
ทุกฺขมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้า แม้ครั้งที่ ๒ เป็นสรณะที่ ระลึกนับถือ
ทุกฺขมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระธรรม แม้ครั้งที่ ๒ เป็นสรณะที่ ระลึกนับถือ
ทุกฺขมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์

แม่ครึ่งที่ ๒ เป็นสระที่
ระลึกลับถือ

ตติยมบี พุทธิ์ สรณ คจนามิ ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้า
แม่ครึ่งที่ ๓ เป็นสระที่
ระลึกลับถือ

ตติยมบี ธมฺมํ สรณ คจนามิ ข้าพเจ้าถึงพระธรรม
แม่ครึ่งที่ ๓ เป็นสระที่
ระลึกลับถือ

ตติยมบี สงฺฆํ สรณ คจนามิ ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์
แม่ครึ่งที่ ๓ เป็นสระที่
ระลึกลับถือ

สมภารกล่าวต่อไปว่า นิภูจิตติสรณคมนํ ญาติโยม
ก็รับว่า อาม ภนฺเต พร้อมกัน

ว่าอีกแล้วหลวงตาสมภารองค์เก่าไม่เคยบอกเลย
หลวงตาบอกมรรคทายกเปิดดูศาสนพิธี หน้า ๒๑ ดู
หน่อย มีครับ ๆ เอ! หลวงตาไม่กล่าวว่าเอาเองหรอก
ถ้าไม่มีในตำราว่าเอาตามอัตโนมัต ตกนรกซีโยม

หลวงตาจะให้ศีล ๕ ว่าพร้อมกัน

ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากล้างผลาญชีวิต
สัตว์

อทินฺนาทานา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากถือเอาของที่เขา
ไม่ให้

กาเมสุมิฉนจจรา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากการประพฤติดิต
ในกาม

มฺุสสาวทา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากการพุกเท็จ

สุราเมรยมชฺชปมาทญฺ์สุณา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากดื่มนำเมา คือ
สุราและเมรัย อันเป็นฐานแห่งความประมาท

ต่อจากนี้หลวงตากล่าวสรุปศีลคือ

อิมานิ ปญฺจ สิกขาปทานิ สมาธิยามิ

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท ๕ เหล่านี้^๕ ว่าพร้อมกัน^๕
 ๓ ครั้ง

หลวงตาบอกอานิสงส์ศีลต่อไป

สีเลน สุกติ ยนฺติ สีเลน โภคสมฺปทา.

สีเลน นิพฺพตฺติ ยนฺติ ตสฺมา สีลํ วิโสธเย

(ผู้รับศีลไม่ต้องว่าตาม)

ต่อจากนั้นเมรคทายกอาราธนาสมภารเทศน์ต่อไป

สมภารกัถัง นโม ตสฺส ๓ จบ แล้วตั้งภาษิต

สพฺเพสํ สงฺฆภูตานํ สามคฺคี วุฑฺฒิสาริถาติ

ความพร้อมเพรียงของปวงชนผู้เป็นหมู่ ยังความ

เจริญให้สำเร็จ

ณ บัณฑิต^๕ อาตมภาพจะได้บรรยายตามภาษิต

ที่ลิขิตไว้เบื้องต้นว่า ความพร้อมเพรียงของปวงชน

ผู้เป็นหมู่ ยังความเจริญให้สำเร็จ หมายถึงหมู่ใดคณะใด

ไม่ว่าจะทำกิจการงานใดๆ ทางคดียุธรรมและคดียุโลก

ต้องอาศัยความสามัคคีและความพร้อมเพรียงกัน ใน

ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ ถ้ามีความสามัคคีและความ

พร้อมเพรียงกันแล้วไม่ว่ากิจการใด ทำให้ลุล่วงไปด้วยดี แม้จะมีอุปสรรคมาก^๕กันอยู่เบื้องหน้าก็ตามที่ ถ้ามีความสามัคคีกันแล้ว จะฟันฝ่าอุปสรรคนั้นให้สำเร็จลุล่วงไปได้ แม้ศัตรู^๖จะจามิตรมาประชิดชายแดน เมื่อหมู่คณะทหารหาญไม่แตกความสามัคคีกัน มีความพร้อมเพรียงกันอยู่ทุกขณะ พวกกันต่อต้านศัตรูให้พ่ายแพ้ไป ไม่กล้ามารบกวนอีก ถ้าขาดความสามัคคีพร้อมเพรียงกันแล้ว ไม่ต้องพูดถึงศัตรูภายนอก แม้ศัตรูภายในก็ไม่สามารถปราบปรามให้ราบคาบลงได้ เพราะฉะนั้น ความสามัคคีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ละทิ้งกันในยามสุขและยามทุกข์ยากลำบาก เป็นอุดมการณ์อันสูงส่งแก่ผู้หวังความเจริญก้าวหน้า จะมีความวิวัฒนาการยิ่งๆ ขึ้นไป และเป็นหน้าที่ของผู้เป็นพลเมืองดีของชาติโดยแท้จริง ไม่ต้องดูอื่นไกล ศรัทธาญาติโยมพร้อมใจกันมาทำบุญวัน^๗นี้ เพราะอาศัยความสามัคคี และมีความสมานฉันท์ จึงได้ชวนขวายเป็นชาวไทยทาน เดินทางกันมาคนละทิศคนละทาง ตั้งเจตจำนงแน่วแน่ว่าจะมาทำบุญ ณ วัน^๘นี้

เพราะความผลักรันแห่งอำนาจความสามัคคีมาชุมนุมกัน
ที่วัดนี้ นานุโมทนาอย่างยิ่ง แต่น่าเสียใจมีอยู่อย่างหนึ่ง
คือ เมื่อมรรคทายกประกาศว่า (พร้อมใจกันรับพระ-
รัตนตรัยเจ้าข้า) แล้วมรรคทายกประกาศนำว่า

อิมินา สกกาเรน พุทฺธํ ปุเชมิ ตลอดถึง ธมฺมํ
สงฺฆํ ปุเชมิ ไม่มีใครว่าตาม เมื่อมรรคทายกประกาศว่า
พร้อมใจกันรับไตรสรณคมน์ ตลอดถึงประกาศรับศีล ๕
ก็ไม่มีศรัทธาญาติโยมคนไหนว่าตาม ทำเหมือนตักตา
หรือคนไปค้นหุหนวกไม่รู้ไม่ชี้เช่นนั้น อาตมาก็สงสาร
ญาติโยมเหลือเกิน. ไม่รู้ว่าจะทำอะไรดี อาตมาคิดว่า
ต่อไปสมภารจะได้ปรับปรุงสังคมชาวพุทธ ให้เดินไป
ในทางที่ถูกที่ควร ตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัม-
พุทธเจ้า ให้มีศรัทธามั่นคง ไม่คลอนแคลน ในพระ
รัตนตรัย ฝากชีวิตไว้ในบวรพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง
จนทำให้ภาพพจน์ของพระบรมศาสดาแจ่มใสยิ่งขึ้น
เปรียบเหมือนพระจันทร์ลอยเด่นอยู่บนนภาภาคนั้น
ไม่ว่าบุคคลใด คณะใด ถ้าขาดความสามัคคีไม่พร้อม

เพียงกันแล้ว ต้องพินาศล่มจมลง ยังมีตัวอย่างอยู่
 อาตมาจะยกมาสาธกให้ญาติโยมฟังโดยสังเขป ยังมีเรื่อง
 อยู่ว่า ในอดีตกาลผ่านพ้นมา ในภัททกัปนี้ พระ
 โพธิสัตว์ของเราเสวยชาติเป็นพญาหงส์ในกรรปฐทวีป
 มีทะเลสาบชื่อ บัทมเกลติ พญาหงส์มีนามว่า หิรัญยครรภ
 อาศัยอยู่ ณ ที่นั้น บรรดาพวคนกชนิดจรรน้าทั้งหมด
 ประชุมพร้อมใจกันอัญเชิญหิรัญยครรภ อภิเชษ^๕ขึ้น
 เป็นพญาแห่งนก พญาหิรัญยครรภ ได้ปกครองนก
 ทั้งหลายอยู่ด้วยความผาสุก พญาหงส์สำราญกายอยู่บน
 บัลลังก์บัว แวดล้อมด้วยบริวารรอบข้าง แปดหมื่นตัว
 ถึงวสันตฤดูหนึ่ง ฝนก็ไม่ตกต้องตามฤดูกาล จนทำให้
 ความแห้งแล้งเกิดขึ้นไปทุกหย่อมหญ้า หนองบึงแม่น้ำ
 ลำคลองขุดแห้งไปตาม ๆ กัน พญาหงส์พร้อมด้วย
 บริวารจะแสวงหาอาหารเลี้ยงชีพก็ผดเคืองขึ้นทุกวัน
 อยู่มาหลาย ๆ วัน นกหงส์ตัวหนึ่งตายลงด้วยโรคขาด
 อาหาร พวกนกทั้งหลายก็พากันไปกราบทูลพญาหงส์
 ว่า นกที่ตายลงไปใน^๕ ขออนุญาตให้เอาเป็นอาหาร

แทนที่จะปล่อยทิ้งไว้เบ๊ยเน่าไปเปล่า ๆ พญาหงส์ห้าม
 ว่า อย่าทำเช่นนั้นเลย อย่ามั่งมากด้วยความปลอดภัย
 อย่ากินเนื้อพวกเดียวกัน ถ้ากินเนื้อพวกเดียวกัน พวก
 เราจะพินาศฉิบหายไปในไม่ช้า ขอพวกเราทั้งหลายจง
 มีความขยันหมั่นเพียร แสวงหาอาหารอย่าเกียจคร้าน
 แม้มันจะไกลก็อย่ามีความท้อถอย จงแสวงหาอาหาร
 ในทางที่ชอบเกิด ในไม่ช้าฝนก็จะโปรยลงมา อาหาร
 ของพวกเราจะสมบูรณ์ขึ้นเหมือนเท่าเดิม อยู่มาวัน
 สองวันก็ตายลงอีก นกหงส์บางพวกไม่เชื่อฟังคำห้าม-
 ปราบของพญาหงส์เพราะเห็นแก่การกิน ไม่แลเห็นภัย
 พิบัติที่จะติดตามตัวมาภายหลัง พวกนั้นจิกกินเนื้อหงส์
 ที่ตายไป อยู่มาไม่กี่วันก็ตายลงอีกพวกนั้นจิกกินอีกเพราะ
 รสแห่งมังสะ มันอร่อยกว่ารสอื่น ๆ นกหงส์บางพวก
 ก็ไม่ไปเที่ยวหาอาหารที่อื่น คอยจ้องมองนกตัวไหนจะ
 ตายลงอีก เมื่อนกหงส์ตัวหนึ่งตายลง พวกนั้นกลุ่มรวมจิก
 กินกัน จนทำให้หงส์ทั้งหลายแตกเป็นสองพวกสองเหล่า
 ขาดความสามัคคี ไม่มีความปรานีเมตตาธรรมต่อกัน

ประหัตประหารล้างผลาญกัน ทำให้หิ้งส์ส่วนมากล้มตาย
ฉิบหายไป พญาหงส์และบริวารส่วนน้อยพากันหนีภัย
ไปอยู่ทะเลสาบแห่งอื่นโดยสวัสดิภาพ

นี่เป็นอุทาหรณ์ให้พวกเราทราบว่า เมื่อไม่มีความ
สามัคคี แยกแยกกัน ภัยพิบัติอันใหญ่หลวงจะมาถึง
แก่ตัวเองและครอบครัวและหมู่คณะ เพราะฉะนั้น
อย่าได้มีความประมาทขาดสติสัมปชัญญะ จงบำเพ็ญตน
ในทางที่ถูกที่ชอบให้เหมาะสมตามกาลตามเวลา ทั้งที่
ได้อรรถาธิบายวิสัยทัศน์มา เป็นเครื่องประดับสติปัญญา
บารมี เพิ่มบุญราศี พอสมควรแก่เวลาเพียงเท่านี้ เหว
ก็มีด้วยประการฉะนี้

เมื่อหลวงตาเทศน์จบลงแล้ว ศรัทธาญาติโยมพา
กันสาธุพร้อมกัน เสร็จพิธีทำบุญวันพระในวันนั้น
ศรัทธาสาธุชน ต่างพากันกลับสู่ภูมิลานบ้านของตน
สำหรับตาแจ่มก็กลับบ้าน ยายแจ่มก็กำลังรอฟังธรรม
จากตาแจ่ม เมื่อตาแจ่มถึงบ้านนั่งลงเรียบร้อยแล้ว ยาย
แจ่มก็ถามว่า วันนี้ตาไปฟังหลวงตาสมภารองค์ใหม่

เทศน์เสียนาน คงจะได้ฟังธรรมดี ๆ มาบ้าง เล่าให้ฟัง
ต่อหน่อยได้ไหมจะ

อย่า ๆ ฉันลืมไปหมดแล้ว พระหลวงตาเทศน์
อะไร ว่าอะไรบอกไม่ถูก อย่างไหนตาไปฟังเทศน์
แล้วจำอะไรไม่ได้เลย มีที่ไหน ไปนั่งคิดอะไรอยู่ พระ
เทศน์แม้สักคำสองคำก็จำไม่ได้ อย่าพูดมากเลยยาย
ก่อน ๆ เราไปฟังเทศน์ฟังธรรมไปด้วยกันสองคนเสมอ
มา คราวนี้เธอเล่นกลออกอุบายว่าปวดท้องอย่างโน้น
อย่างนี้ ที่แท้จริงเธอนึกแะใครไว้ก็ไม่ทราบจนทำให้
ฉันคิดถึงเธอ จนทำให้ฉันฟังพระเทศน์จำอะไรไม่ได้
ข้างยายแจ่มตอบ อยู่มาด้วยกันจนเฒ่าจนแก่จะเข้าโลง
อยู่แล้วยังไม่เชื่อฉัน แหม! คิดได้ไม่อยากเชื่อก็ไม่ใช่ไร
ตาแจ่มตอบ ฉันจะเชื่อได้อย่างไร เพราะฉันมีภาชิอยู่
บทหนึ่ง จงฟัง

อ้อ ว่ามาพ่อบัณฑิต ฉันจะฟัง:

ข้างสารหกศอกไซ้ร่ เสีย

งูเห่ากลายเป็นปลา อย่าต้อง

ข้าเก่าเกิดแต่ตา ตาปู่ กิด

เมียรักอยู่ร่วมห้อง อบำไคว่างใจ

ยายแจ้งหัวเราะแล้วตอบ ประโยะเอ้ยฉันก็มีภษิต
บทหนึ่งเหมือนกันจึ่งฟัง ตาแจ่มบอกว่า ว่ามาซี แม่
นักปราชญ์ ฉันจะฟัง

สามี่เก่าบ่ห่อน สามารถจะเสพอันร้นรมย์ได้

แต่จะเสยสละก็ไมยอม (เข้าแบบ) โสณชาติถึงพัน

หักเหียน ขอแต่ล้มเลี้ยกระตุกเท่านั้นก็พอใจ

(หิโตปเทศ)

นี่แหละนิสัยของผู้ชาย มักชอบข่มจิตใจผู้หญิงอยู่
เสมอ จงคิดให้ถี่ ๆ อย่าถือตนเป็นฝ่ายถูกเสมอ มัน
ไม่ยุติธรรมนา ว่าแล้วลูกผลุนผลันจะไปถามหลวงตา
เอง มุ่งหน้าไปทางวัด เมื่อถึงวัดแล้วนั่งคุกเข่าพนมมือ
กราบไหว้พระพุทธรูป แล้วหันหน้ามาทางหลวงตาปรุง
กราบไหว้ลง ๓ ครั้งตามธรรมเนียม หลวงตาก็ถามว่า
ยายมีธุระอะไรมาหาหลวงตา เมื่อตอนเช้า^{๕๕}ฉันก็ดูเหมือน
ว่าไม่เห็นยายมาฟังธรรม เห็นแต่ตาแจ่มคนเดียว

ยายตอบ ยายมิได้มาตอนเช้า^{นี้} เพราะปวดท้อง
มิได้มาฟังหลวงตาเทศน์ แต่ฉันบอกให้ตาแจ่มฟังเทศน์
หลวงตาแล้วไปบอกให้ฉันฟังหน่อย แต่ตาแจ่มฟัง
หลวงตาเทศน์แล้วล้มหมก เพราะจะ^{นี้} หลวงตาเทศน์
อะไรวัน^{นี้} กรุณาเล่าให้ฉันฟังบ้างได้ไหมจะ

หลวงตาตอบว่า อาตมากล่อมหมกเหมือนกัน เทศน์
อะไรก็ไม่รู้เสียแล้ว

ยายถาม เหตุไฉนหลวงตาเทศน์หลวงตาส้ม เทศน์
จบไปเมื่อ^{นี้}เอง ไม่น่าจะล้ม เมื่อหลวงตาเทศน์
หลวงตาคิดอะไร นึกอะไร

หลวงตาตอบ หลวงตาคิดเรื่องกัณฑ์เทศน์ วัน^{นี้}
จะได้ทำอะไร คนมาวัดกันมาก กัณฑ์เทศน์คงจะได้มาก
นึกคิดอยู่เช่น^{นี้} จนทำให้เทศน์อะไรจำไม่ได้ ยาย

ยายจึงพูดขึ้นว่า คิดโน้นคิดนี้ทำไม ไม่เห็นหลวงตา
เคืองร้ออะไร ที่อยู่ก็ไม่ได้เข้า ข้าวไม่ต้อง^{นี้}ชอกกิน
สบายอย่าง^{นี้}จะมีที่^{นี้}ไหนอีก

หลวงตาตอบ อย่าง^{นี้}โยม หลวงตา^{นี้}มี^{นี้}ไปทางโบสถ์

ที่สมภารองค์เก่าสร้างไว้การค้างอยู่ยังไม่เสร็จ เป็น
หน้าที่ของหลวงตาจะต้องสร้างต่อไป

ยายตอบ ถ้าอย่างนั้น ก็พิมพ์พระปางต่างๆ เอาขาย
หรือออกแจกจ่าย จะได้เงินเข้าวัดมาก ๆ มีดีหรือ
แทนที่จะรอกัณฑ์เทศน์ หลวงตาจะได้ไม่มากหรือก็จะ
หลวงตาตอบ อย่างนี้โยม หลวงตาคิดแล้ว มัน
เป็นการไม่บังควรเลย

ยายถาม เหตุไฉนมันไม่บังควร สมัยนี้เขาทำกัน
อยู่ทั่วบ้านทั่วเมือง

หลวงตาตอบ อย่างนี้โยมมันเหมือนว่า (เอา
คุณพ่อของตัวไปขาย ได้เงินมาแล้วเอามาสร้างโบสถ์
พุทตรง ๆ ก็เอาพ่อไปขาย เหมือนไม่ค่อยสวดยะยาย
อาตมาคิดแล้วคิดเล่าเป็นการลงใจอยู่

ยายแจ้งตอบ ถ้าหลวงตาไม่ทำอย่างนั้น หลวงตา
จะรอเงินได้จากกัณฑ์เทศน์อย่างเดียว ๑๐ ปีก็ไม่เสร็จ
โบสถ์จะพังไปเปล่า ๆ เท่านั้น หลวงตาคิดดูสมัยนี้เขา
สร้างโบสถ์ สร้างอะไรต่ออะไร เขามีวิธีหลาย ๆ อย่าง

มิใช่เขาจะรอกอยกัณฑ์เทศน์อย่างเดียวหรอก ถ้าไม่
อย่างนั้นก็ปล่อยให้มันพังไปเลย

หลวงตาตอบ หลวงตาจะปล่อยทิ้งให้มันพังไปก็ไม่ได้
ดี เขาสร้างไว้แล้ว เราควรสร้างต่อไป ช่วยได้ขอช่วย
หน่อย ถ้าพวกเราไม่ช่วยกันใครจะมาช่วย

ยายแจ้ตอบ จะ ๆ ฉันจะช่วยพินหนึ่ง ขอหลวงตา
จับบันทึกไว้จะ ฉันลาหลวงตาจะ หลวงตาตอบ อาตมา
ขออนุโมทนาสาธุการที่คุณยายทำบุญครั้งนด้วย เมื่อ
อาตมาพิมพ์พระเสร็จแล้วจะได้ให้คุณยายไว้บูชาสักองค์
เพื่อจะได้ช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขครอบครัวของคุณยาย
ยายตอบ ยายไม่ต้องการหลวงเอาเพื่อไว้คนอื่นจะ
ความจริงพระพุทธเจ้าไม่ให้ไปพึ่งผีสงเทวดาที่ไหน
พระพุทธเจ้าตรัสว่า ตนแลเป็นที่พึ่งของตน เพราะฉะนั้น
ถ้าไม่พึ่งตนแล้วจะไปพึ่งใครเล่า หลวงตา เมื่อหลวงตา
ถูกยายโต้ตอบด้วยเหตุผลดังนี้ หลวงตาก็ต้องยอม
จำนนถอยโดยคุณธิภาพ (หนึ่งเงียบ) ยายก็ลาหลวงตา
กลับหลวงตาก็ไปส่งถึงหัวบันไดทามวิสัยของผู้ยังต้องการ

อามิสอยู่ (เช่นเรากับท่าน) เพราะอยู่ในโลกียวิสัย (ต้อง
 ประจบประแจงบ้าง) ฉันทาลวงตาจะ ยายแจ้ก็กลับ
 บ้าน ยายแจ้กับตาแจ้พากันกินข้าว เหมือนที่ไม่มี
 อะไรเกิดขึ้น เพราะสามีภรรยาอยู่กินด้วยกันเกินกว่า ๑๐
 ปี กลายเป็นพี่และน้องกันโดยปริยาย ว่ากล่าวอะไร
 ไม่ค่อยเกรงอกเกรงใจกัน ผู้ชายบางคนไปมีอนุภรรยา
 ปล่อยภรรยาหลวงกับลูกปกครองกันเอง อย่างนี้ก็มีอยู่
 มาก ถ้ายังอยู่ในโลกียวิสัย มักจะไต่ใจอยู่บ่อย ๆ

เป็นความผิดอย่างอกุศลฎีกระไรหนอ
 ที่เราจะแนะนำให้ผู้นับรักษาความสะอาด
 ในเมื่อตัวของเรานั้นยังสกปรก

(มหาตมะคานธี)

จบความจริงแห่งพุทธศาสนา

บทความเก็บเล็กประสมน้อย

ท่านบรรณากรครับ ปัญหาเหล่านี้ท่านมองเห็นความ
แปลกประหลาดหรือเปล่า แต่ผมมองเห็นอย่างหนึ่ง
คือปัญญาชนพุทธศาสนิกในประเทศไทย หรือพม่า
ลังกาคืออาจเป็นไปได้ เข้าใจว่าผู้ถือ อุตฺตา มีอยู่ เป็น
มิชฌาทิกฎฐิ จะว่าพระอานนท์เป็นมิชฌาทิกฎฐิด้วยหรือ
เปล่าน่าจะเป็นปัญหาอยู่ เพราะ อุตฺตมนา ของพระ
อานนท์นั้น ส่อให้เห็นว่า ท่านว่า อุตฺตา มีอยู่ ความ
เข้าใจนี้ไม่ตรงปัญญาชนชาวไทย แต่มันเป็นไปอย่างน่า
อัศจรรย์ พวกที่ถือว่า นิพพานเป็น อนตฺตา น่าจะ
คิดถึงทิกฎฐิของพระอานนท์บ้าง ในเรื่องนี้ผมไม่มีความ
เห็นอะไรมากนัก ขอฝากปัญญาชนผู้มีสมองช่วยกันคิด
ต่อไปเถิด

ซึ่งพูดตามภาษาธรรมะว่าได้วิชาหรือได้ญาณซ้อน

พระอานนท์มาเรียกเสียใหม่ว่า อตฺตาท่อด้วยศัพท์
 (มโน) ว่า อตฺตมณา ท่านเอามาต่อไว้ท้ายพระสูตร
 ต่าง ๆ ว่า อตฺตมณา เต ภิกขุ ภควโต ภาสีติ อภินนุหุ
 แปลว่า ภิกษุเหล่านั้นได้จิตใจเป็นอตฺตาแล้ว จึงเพลิด-
 เพลินในภษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมายความว่า
 ได้วิชาได้ปัญญาได้ญาณได้มรรคผลหรือที่พึงจากการฟัง
 นั้น ถือว่าท่านเหล่านั้นได้สมองแล้วด้วยการนำของ
 พระพุทธเจ้า ขอรบอีกว่า คำว่า ได้สมองนี้ ก็เพราะว่า
 ท่านเหล่านั้นไม่ได้เชื่อพระพุทธเจ้า ความประสงค์ของ
 พระพุทธเจ้าก็มีอย่างนี้ คือไม่ต้องการให้ใครเชื่อตาม
 ความพูด เพราะพระองค์เป็นแต่เพียงผู้นำทางสมอง
 และตามไปได้เฉพาะผู้มีสมองเท่านั้น ผู้ขาดสมองแม้จะ
 ทรงจำพุทธพจน์ไว้หมดพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าก็
 ตรัสเรียกว่า (โมฆบุรุษ)

(คัดมาจากวารสารเสียงธรรม)

สีหนาทภิกขุ

ถ้อยวิจารณ์

ปัญหาทั้งที่กล่าวมานี้ เป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนกันจริง ๆ ไม่ว่านักปราชญ์ทั้งสมัยเก่าและสมัยใหม่ ที่ความหมายกันไปกันคนละทาง ถ้าขาดสมองเสียแล้ว เข้าใจยากมิใช่น้อย เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าขอตีความหมายในเรื่อง (อรรถา) ของพระอานนท์ดู ถูกผิดประการใดขออภัยโทษด้วย

อตุต ในพระบาลีว่า อตุตทานิ ทมยนฺติ ปณฺติตา แปลว่า บัณฑิตทั้งหลายย่อมฝึกฝนตน คำว่า ตน ในพระบาลีนี้ ได้แก่จิตใจ เป็นบุคคลที่ได้อบรมดีแล้ว

อตุต ในพระบาลีว่า อตุตทีปา ภิกฺขเว วิหฺรต แปลว่า ภิกษุทั้งหลายจงเป็นผู้มีตนเป็นฝั่งอยู่ คำว่า ตนในพระบาลีนี้ ได้แก่กุศลธรรมหรือสภาวะ (ผู้รู้แจ้งสภาวะธรรมแล้ว)

เพราะฉะนั้น คำว่า อรรถา ของพระอานนท์ หมายถึงผู้ที่ได้อบรมจิตใจผ่องแผ้วดีแล้วได้ที่พึ่งของตนไม่มีที่พึ่งอื่น เพราะได้พระพุทธเจ้าเป็นผู้นำ คำว่า

สมองหนีไช่อื่นไกลเป็นผู้มีอุปนิสัยแก้กล้ำพอแล้วที่จะ
ไต่เต้าตามรอยพระบาทพระพุทธเจ้า ผู้มีอุปนิสัยหมาย
ถึงผู้มีสมองนั่นเอง บุคคลบางจำพวกแม้จะได้เรียน
พระไตรปิฎกจบทรงจำพระพุทธพจน์ได้ทั้งหมดเป็น
คณาจารย์ยิ่งใหญ่ นักรรรหมกติกนักปาฐกและนักสอน
กรรมฐานก็ดี ถ้าไม่มีสมองหรืออุปนิสัย แต่กลับสอน
เองไม่ได้มักจะเหินออกนอกกลุ่มออกไป ถ้าเราเป็น
นักสังเกตจะได้พบได้เห็นอยู่บ่อย ๆ ในสมัยปัจจุบันนี้
บุคคลจำพวกนี้พระพุทธองค์เรียกว่า (โมฆบุรุษ)

อนึ่ง ท่านอาจารย์ (ภาววิเวก) ได้ธรรมาธิบาย
ฐานะของท่านต่อไปโดยแถลงว่า (ศุณยตา) มิใช่
หมายถึงการยืนยันเรื่องความไม่มีของสิ่งทั้งหลาย แต่
หมายถึงการปฏิเสธ การถือมั่นของทิฏฐิวิความรู้ไม่มี ท่าน
แสดงให้เห็นถึงทัศนะของท่านว่า ต่างจากทัศนะของ
(วิชฌานวาทิน) ด้วย ท่านชี้แจงว่า (ศุณยตา) มิได้
ลบล้างสิ่งทั้งหลายไม่ให้มีเลย หรือทำให้สิ่งทั้งหลาย
สลาย (สูญ) ไป แต่แสดงถึงสถานะที่แท้จริงของสิ่ง

เหล่านั้นในฐานะที่ว่างเปล่าจากแก่นสารในตัวเอง คือ
นิสภาวะ

หมายเหตุ คำว่า ศูนย์ตา นี้ มิได้ลบล้างสิ่งทั้งปวง
ไม่ให้มี คำว่า (อนัตตา) นี้ก็เหมือนกัน แปลว่า
(อसारกฏเจณ) สิ่งทั้งปวงไม่มีแก่นสารว่างเปล่าจาก
แก่นสาร บังคับบัญชามิได้ ขอทราบดังนี้

ภาษิต

ตนเป็นที่พึ่งของตน คนอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้
บุคคลมีตนฝึกฝนดีแล้ว ย่อมได้สิ่งที่พึงซึ่งหาได้ยาก

จบมูมแห่งพุทธศาสนาบริบูรณ์

การคณะสงฆ์ในเมืองไทยก็มีแต่เสื่อมลง เกียรติชื่อ
เสียงที่พระเถระรุ่นเก่าแก่ได้สร้างไว้ ก็ค่อยๆ หดไปอีก
๓๐-๔๐ ปี พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอาจเหลือ
แต่ชื่อ พระเถระรุ่นพี่ถ้ามีโอกาสกลับมาก่ออีก ท่าน
คงจะเสียใจว่า เราบุญน้อยเกิดมาในยุคที่พระศาสนา
เสื่อมไปเสียแล้ว เสียกายเราไม่ได้เกิดมาตอนที่ศาสนา
ยังเจริญอยู่ แต่ถ้าท่านระลึกชาติได้ ท่านก็คงจะรู้เอง
แหละว่าศาสนาเสื่อมไปนี้ ก็เพราะเราเองเป็นเหตุ คือ
เมื่อครั้งนั้น เราบวชอยู่วัดนั้นได้ทำอย่างนั้นจนเป็น
เหตุให้ศาสนาเสื่อมลง กระผมจึงขอหมัสการด้วยใจจริง
ว่า ถ้าท่านคณะสงฆ์ไม่ต้องการจะเสียใจภายหลัง ก็ควร
จะปรับปรุงศาสนาให้ดีขึ้นในตอนนี้เป็นบุญแก่ท่าน
และประเทศชาติ อาจถึงพลโลกด้วย

“ สิ้น ”

คัดออกมาจากฤๅสมัยน์โลกหมันเนื่อง

ทุกวันนี้วัดทั้งหลายต่างก็แข่งขันกันก่อสร้างใหญ่โต
 ใหญ่อลังการ บางวัดมีพระอยู่จำพรรษาอยู่ไม่ถึง ๑๐ รูป
 แต่สร้างอย่างพระราชวัง บางวัดพระภิกษุสามเณรไม่มี
 กุฏิที่อาศัยแต่เจ้าอาวาสไม่สร้างกุฏิไปสร้างสิ่งอื่นเสียใหญ่
 โต เพราะถ้าไปสร้างที่อาศัยมาก ประเดี๋ยวพระหนุ่ม
 เณรน้อยจะมาขออาศัยอยู่ด้วย (หมายถึงวัดในพระนคร)
 ก็จะเป็นภาระอันหนักที่จะต้องเลี้ยงดู พุดง่าย ๆ ว่าไม่
 อยากให้ใครมาอยู่ด้วยตัวเจ้าจะขอยู่กันกับพวกพี่ของ
 ตัวเจ้าเท่านั้น ส่วนพระหนุ่มเณรน้อยที่อยู่ต่างจังหวัดเข้า
 มาศึกษาเล่าเรียนก็ต้องถอยหลังกลับไป เพราะขออาศัย
 วัดอยู่ เจ้าอาวาสก็บอกไปอย่างหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสว่ามี
 กุฏิอยู่นะ เอาไว้สร้างกุฏิแล้วค่อยมาติดต่อกันใหม่ ตอนนั้น
 กลับไปก่อน นี่เรียกว่ามัจฉริยะที่อยู่ตระหนี่วัด แต่ใช้
 หลักจิตวิทยาเข้าพูด บางท่านไม่รู้ว่ฉันนั้นแน่นอนจาก
 ไหน พอภิกษุสามเณรไปติดต่อยู่ด้วย ก็ตอบปฏิเสธ
 อย่างหน้าตาเฉยว่ากุฏิไม่ว่าง จะเอาไว้พระบวชใหม่อยู่
 ฟังดูแล้วรู้สึกเศร้าใจ

คัดมาจากสุนทรพจน์เรื่องกรฐินสามัคคี พุทธจักร
 เป็นอันว่าสมณ^{ผู้}ไม่ต้องส่งเสริม กัณฑ์ระ ส่งเสริม
 กระเป๋าคือว่า ฯ—

— สิ้นท้าย —

จบมมแห่งพุทธศาสนา ๕ มมบริบูรณ์

(คำเตือน)

(ประวัติศาสตร์อาจสํารวย)

ขอเล่าเรื่องพระพุทธศาสนาในประเทศจีนโดยย่อ
ในสมัยราชวงศ์เหม็งเป็นต้นมา พระพุทธศาสนานิกาย
ต่าง ๆ เสื่อมทรมลงโดยลำดับ มีแต่นิกายเซ็นกับ
นิกายสุขาภิพเท่านั้น ยังคงแพร่หลายอยู่จนถึงสมัยวงศ์
แมนจูปกครองจีน พระพุทธศาสนาเสื่อมลงเรื่อย ๆ
เพราะสงฆ์บริษัทมีความประพฤติดุชชฎา ไม่คดร้าเรียน
พระปริยัติธรรมหรือเทศนาสั่งสอนแพร่พระพุทธธรรม
แก่ประชาชน ถือการสวดมนต์ภาวนาในพระอารามเป็น
สละ (ที่ฟัง) งานธรรมทูตไม่มีผู้สนใจ พวกนั้น
กินบุญเก่าที่บูรพาจารย์สร้างไว้ให้เท่านั้น หนักเข้าสงฆ์
ก็หันหาอาชีพด้วยวิธีสวดคงเต็กให้คนตาย (สวดมนต์
ฉันทะมาตีกาบังสกุล) พระพุทธศาสนาในความรู้สึก
ของประชาชนนั้นคือพิธีคงเต็กเท่านั้น (ส่วนธรรมอัน

ลิกซึ่งเป็นหนทางพ้นทุกข์ ไม่มีผู้สนใจ) เป็นกัณฺโถมา
จนกระทั่งเข้าสู่ยุคปัจจุบัน เมืองจีนเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองเป็นสาธารณรัฐบัพลิกแล้ว รัฐบาลหาได้
อุปถัมภ์อันใดไม่ พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสภาพฉุกเฉิน
ไขหนักมีอัสสาสะบัสสาสะน้อยเต็มที่ เมื่อมีการเปลี่ยน
แปลงแล้ว สภาพพระพุทธศาสนาจะเป็นอย่างไรท่าน
ผู้อ่านคงจะพอกาตกะเนญจ

ประเทศเรากการศึกษาลดหย่อนไปสักเท่าไร จง
พิจารณาเอาเองเถิด.

คัดจากบทความเสียดียร โพนินันทะ
จบบริบูรณ์

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พิมพ์หามกุฏราชวิทยาลัย หน้วักคบรรณิเวศฯ กรุงเทพฯ
นายเฉลียว โพรเกษม ผู้พิมพ์โฆษณา ๕/๓/๒๕๒๐

